

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Філософський факультет
Кафедра політології

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ФІНЛЯНДІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ**

кваліфікаційна робота зі спеціальності 052 «Політологія»
освітнього ступеня «магістр»

Студента II курсу
ОР «магістр»
денної форми навчання
Кирпичника Руслана Ігоровича

Науковий керівник
доктор філософських наук, професор
Кирилюк Федір Михайлови

Допущено до захисту:

Завідувач кафедри _____

Київ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3 - 5
Розділ 1. Теоретико – методологічні засади дослідження розвитку політичної культури Фінляндії	6 - 33
Розділ 2. Особливості формування фінського феномену політичної культури	33 - 47
Розділ 3. Сутнісні характеристики сучасної моделі політичної культури Фінляндії	47 - 67
ВИСНОВКИ	69 - 70
СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71 - 75

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. З початком другої половини ХХ століття відзначається глибинна трансформація політичної культури Фінляндії, насамперед це було пов'язано з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які в сучасній науковій літературі кваліфікуються як інформаційна революція. Її безпосередній вплив особливо позначився на становленні інформаційних методів розвитку політичної культури, в яких створення, розповсюдження, поширення, використання, інтеграція інформації набули пріоритетного економічного, політичного і культурного значення.

Саме успіх Фінляндії в даному питанні, викликає не аби який інтерес. Саме її досвід стрімкого інформаційного розвитку за останні 20 років, який суттєвим чином вплинув на всі аспекти соціально-політичного життя суспільства та вивів його на новий в багатьох чому унікальний щабель в системі світового вивчення політичної культури та отримав назву «дива», що ґрунтується на виваженій інформаційній політиці в усіх найважливіших сферах життя. Ця країна успішно формує і реалізує цілеспрямовану державну соціальну політику, в основі якої – інформаційно-комунікаційна стратегія, орієнтована на зміцнення геополітичної та економічної ролі Фінляндії у ХХІ столітті.

Досвід Фінляндії не має аналогів у світі і може бути творчо адаптований до проблеми становлення та розбудови політичної культури в Україні. Сьогодні наша держава опинилася приблизно в ситуації, в якій перебувала Фінляндія наприкінці 1980-х років. Переживаючи економічний спад, вона була змушена визначитися з майбутнім розвитком в нових реаліях. Пріоритетом було обрано розробку та впровадження соціально – політичних стратегій, в першу чергу – спрямування інвестицій в науку та наукові розробки передових інформаційних технологій.

Сьогодні відбувається глобалізація всіх інституцій громадянського суспільства та всієї міжнародної інформаційно-комунікаційної інфраструктури світу, де ефективність та стійкість національної свідомості в сукупності з передовими технологіями стає невід'ємною частиною всесвітньої глобальної програми, основною ланкою процесу цивілізації. В цьому контексті у створенні ефективної політичної культури, для України є важливим врахування світового розвитку та впровадження інноваційних методів які можуть прислужитися, зокрема, досвід, набутий у цій сфері Фінляндією. Таким чином, актуальність теми кваліфікаційної роботи зумовлена зростаючою роллю політичної культури як чинника в міжнародних відносинах та у створенні державної соціальної політики; цінністю досвіду Фінляндії щодо розробки та втілення соціально політичних стратегій в усіх сферах життя суспільства; потребою активного використання інформаційного ресурсу, зокрема, в зовнішній політиці держави; необхідністю розробки ефективної системи громадянських інститутів в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою даної кваліфікаційної роботи є дослідження та оцінка основних концептуальних засад розвитку політичної культури Фінляндії, державної політики інформаційно-комунікаційного розвитку як основи фінської політичної культури, та їхньої успішної реалізації з урахуванням національних особливостей та імперативами глобалізації, з метою адаптації окремих елементів та механізмів в умовах українського соціально політичного простору для вироблення засадничих принципів формування політичної культури.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі завдання:

- конкретизувати категоріально-понятійний апарат дослідження проблематики формування політичної культури, зокрема з'ясувати діалектику розвитку в сучасному політичному процесі та узагальнити існуючі підходи зарубіжних і вітчизняних дослідників до оцінки ролі та

значення політичної культури на сучасному етапі розвитку політичних систем;

- визначити вплив інформаційно-комунікаційної революції на розвиток політичної культури Фінляндії
- виявити загальні рушійні сили та специфічні чинники формування політичної культури Фінляндії;
- дослідити та узагальнити особливості соціально – політичної програми Фінляндії
- виокремити інформаційно-комунікаційні складові державної політики Фінляндії, що створили політико-економічні передумови для так званого «фінського феномену» політичної культури.

Об’єктом дослідження є розвиток світової політичної культури як невід’ємної частини політичної науки

Предметом дослідження є особливості формування політичної культури Фінляндії.

Методи дослідження. Методологічною основою дипломної роботи стало поєднання наукових підходів та принципів, які дали змогу комплексно і всебічно дослідити проблему формування політичної культури Фінляндії для ефективної державної політики.

Вивчення передумов формування політичної культури Фінляндії. Історичний та компаративний методи поєднані із системним та структурно-функціональним, застосування яких уможливило спробу показати сукупну дію об’єктивних та суб’єктивних чинників розвитку політичної культури Фінляндії, окреслити її перспективи в процесі політичної модернізації.

Розділ I. Теоретико – методологічні засади дослідження розвитку політичної культури Фінляндії

Дослідження інституціоналізації політичної культури Фінляндії має тривалий період. Спочатку метою досліджень було з'ясувати можливості вирішення суперечностей, які виникали внаслідок функціонування інститутів в процесі їх формування як чинників розвитку демократії. Після утвердження державної незалежності у 1917 році. Головною метою досліджень фінських мислителів, став пошук та формування теоретичної та практичної бази, для створення оптимального шляху розвитку фінського суспільства, науковці досліджують спектр проблем: причини виникнення, задачі та функції, різновиди (моделі) та наслідки функціонування політичної культури в контексті національних особливостей фінського народу.

Головною умовою нашого дослідження є створення огляду історії, структур і політичної культури фінського суспільства. Для обговорення даної теми була обрана перспектива, яка називається політичною організацією відмінностей. Основу політичної організації різноманітності можна побачити в тому, що всі сучасні держави і суспільства неминуче містять політичні, економічні та культурні відмінності. Люди і групи людей різні і навіть нерівні з точки зору політичної влади, з точки зору економічних ресурсів і з точки зору факторів, що визначають культурну ідентичність. Щоб зберегти своє існування, здатність функціонувати і стабільність, кожне суспільство має організувати цю внутрішню відмінність як під внутрішнім, так і зовнішнім тиском. У цій роботі розглядається, як ця різноманітність організована в Фінляндії і як вона стала успішною.

У цьому контексті Фінляндію на її найбільш ефективному розвитку політичної культури можна назвати країною консенсусу. Термін «консенсус» широко використовувався для позначення, перш за все, консенсусу в області економіки і політики доходів серед політиків, промисловості та соціальних партнерів в період централізованих рішень на ринку праці. У цьому контексті

консенсус відноситься, в більш широкому сенсі, до відносно послідовного набору уявлень, які переважали в країні, щодо того, які були структури політичного, економічного і культурного розмаїття в суспільстві і які були основні політичні заходи по їх управлінню і контролю. У загальних рисах, основними принципами цього консенсусу в Фінляндії були представницька демократія і муніципальне самоврядування в поєднанні з просуванням демократії як організації політичних відмінностей, системи ринкової економіки в поєднанні з державними структурами добробуту, цінностями і цілями як організацією економічної різноманітності. Цей набір поглядів може бути додатково проаналізовано шляхом дослідження її політичної організації відмінностей в рамках державних інститутів, громадянського суспільства, а також політичної культури та ідентичності національної держави.

Для того, щоб розглянути основні фактори формування та розвитку фінської політичної культури, ми спробуємо зв'язати їх в систему відношень, яка, на нашу думку, схематизує особливу фінську модель політичної культури. Щодо використання терміну «модель» не існує загальної згоди. Тут ми використовуємо цей термін виключно в його концептуальному значенні: модель - це спрощене представлення реальності, що підкреслює ключові елементи і їх взаємовідношення в певній структурі, а також динаміку розвитку громадянського суспільства та перетворення його в інформаційне. Перш ніж продемонструвати побудовану на базі нашого дослідження модель, ми хотіли б дати деякі пояснення. Це не сувора соціологічна модель, заснована на математичних розрахунках і статистично вимірюваних відносинах. Очевидно, що подібні методологічні роботи і збір даних знаходяться за межами проведеного нами дослідження. Ми просто представляємо приблизну і схематичну проекцію наших гіпотетичних побудов щодо динаміки інформаційного суспільства, в надії на те, що інші дослідники можуть нею користуватися і перевірити наші побудови більш ретельно і що ті, хто проявляє інтерес до фінської політичної культури, зможуть досягти кращого

розуміння цього соціального, технологічного та економічного досвіду. [б. 6 – 7]

Одним із головних факторів, становлення ефективної політичної культури в Фінляндії є відсутність певних суттєвих факторів, що чинять сильний опір становленню ефективній політичній культурі, що і роблять Фінляндію цікавою в глобальному контексті. Наш аналіз приводить нас до думки, що всі ці особливості є результатом, що відрізняють «фінську модель» від глобальної тенденції відносин між політичною культурою і національною ідентичністю. Фінська модель політичної культури побудована на фінській ідентичності. У Фінляндії інтеграція інститутів громадянського суспільства з загально державною програмою добробуту населення, стала основною причиною, того що у Фінляндії не виникало потужного опору необхідним соціальним змінам. По суті, можна піти і далі: джерелом легітимності є не тільки ця інтегрована модель складова якої має глибоке коріння у фінській ідентичності. Роздивимось це припущення докладніше і надамо йому велику обґрунтованість.

Історія формування фінської політичної культури починаючи з самого початку становлення фінів як народу є перше, що вимагає розгляду для розуміння особливостей фінської ідентичності. Під виживанням ми маємо на увазі біолого-економічне та політико-культурне виживання. Фінляндія лежить на північному кордоні Європи. Протягом більшої частини історії країни холодні зими створювали загрозу виживанню в буквальному сенсі цього слова. Літо було часом підготовки до зими. Якщо зима тривала більше середнього або літо було недостатньо теплим, неврожай робив наступну зиму ще більш важкою. Холод загубив більше фінського населення ніж всі війни в яких Фінляндія брала участь. Як незалежна держава Фінляндія існує протягом життя лише трьох поколінь, і багато фінів нинішнього, третього покоління самі зазнали голоду. Найстрашніший випадок масового голоду мав місце порівняно не давно (так звані «голодні роки» 1867-1868 рр.), Коли холодна

погода спочатку затримала посівні роботи, а потім надзвичайно ранні заморозки на початку вересня згубили врожай. Згідно з оцінками, в ці катастрофічні роки померло 120 тис. фінів, або 6,5% населення країни.

В економічному сенсі, Фінляндія на протязі більшої частини своєї історії була бідною країною. Вона мала аграрну економіку, що забезпечувала виживання економіці довше, ніж будь-яка інша європейська країна, а більшість фінів були селянами. Ще в першій половині 50-х років ХХ століття Фінляндію можна було спостерігати в одній колонні найбільш відсталих аграрних країн, близько половини населення, було зайняте сільським господарством (на початку ХХ століття в сільському господарстві зайнято 70% населення країни). 50-ті роки ХХ століття були позначені переходом Фінляндії до індустріального суспільства, а потім, протягом останніх чвертей ХХ століття, Фінляндія перетворилася на багате інформаційне суспільство. Але вже на початку 90-х років ХХ століття Фінляндія пережила виключно глибокий спад, який став новою битвою за виживання.

Також не мало важливим аспектом фінської історії виживання є її політико-культурний контекст. Фінляндія лежить між Сходом і Заходом. Виживання фінського народу ніколи не було гарантовано. З ХІІІ століття і до початку ХІХ століття Фінляндія була частиною Швеції. Потім більше ста років була частиною Росії. Однак навіть після здобуття формальної незалежності в 1917 році їй довелося докладати всіх зусиль для того, щоб уникнути перетворення в частину СРСР або Німеччині. Критичним часом для Фінляндії стала Друга світова війна: спочатку, в листопаді 1939 року, на неї напав Радянський Союз потім Фінляндія була змушена вступити у військовий союз з Німеччиною і в 1941 р дозволити Німеччині використовувати свою територію для нападу на СРСР, в результаті чого в Фінляндії виявилися тисячі німецьких солдатів, а майбутнє незалежності країни опинилося під загрозою.

Після Другої світової війни виживання фінів як нації залежало від балансування між Заходом і СРСР. У 1948 році Радянський Союз змусив

Фінляндію підписати Договір про дружбу та співробітництво, як це було зроблено з іншими країнами Східної Європи (хоча умови договору СРСР з Фінляндією істотно відрізнялися від його договорів з країнами Східної Європи, оскільки Фінляндія не була сателітом СРСР). Час від часу СРСР намагався в жорсткому варіанті диктувати політику Фінляндії і чинив значний тиск на незалежність самої країни. Тільки після розвалу СРСР в 1991 році Фінляндія повністю звільнилася від радянського впливу, хоча фіни продовжують пам'ятати про те, що Росія - їхній сусід і що нинішня політика «дружніх відносин» з Росією - всього лише тимчасове явище. Нарешті, оскільки всього лише через пару місяців після розвалу СРСР Фінляндія подала заявку на вступ в члени Європейського Союзу і на початку 1995 року стала його повноправним членом, виникає нове питання виживання - вже в якості суверенної держави в Європейському союзі. [7]

Поєднане з політичним виживанням нації, виживання національної культури також було важливим питанням. В особливості це стосується питання фінської мови. У період спочатку шведського, а потім російського панування фінська мова не була мовою правлячого класу. До кінця XIX століття найбільш яскраві твори художньої культури були створені на шведській мові. Внаслідок цього збереження і створення фінської культури виявилось дуже сильно пов'язано з проектом затвердження фінів як нації. Наприклад, фінські ЗМІ і література розвивалися в значній мірі як націоналістичні проекти, побудовані на основі принципу «одна мова, одна нація». В середині XIX століття був опублікований національний епос «Калевала», заснований на стародавній усній традиції, але навмисне відредагований з метою побудови міфічної фінської історії. Примітно, що старі автори, піднесені до статусу національних героїв, писали або про Другу світову війну (Вяйне Лінна і його роман «Невідомий солдат»), або про саму мову («Сім братів» Алексіса Ківі - це історія семи фінів, які вчаться читати по-фінськи).

Ввібравши усю повноту, боротьба фінів за своє біологічне, економічне, політичне і культурне виживання сформувала запит на Фінляндію, якою вона має стати «після виживання». Існує кілька важливих факторів ідентичності фінської політичної культури, які обумовлені цією історією. В результаті в історії Фінляндії держава знаходить легітимність завдяки тому, що забезпечує національне виживання. Фінська держава народжена як проект забезпечення виживання, і кожен уряд країни має переконувати населення в тому, що його програма гарантує збереження фінської нації. Розвиток політичної культури став новим проектом забезпечення виживання, який легітимізує державу до тих пір, поки люди бачать, що цей розвиток сприяє виживанню країни. З іншого боку, сильне почуття національної ідентичності у фінів, що спирається на етнічну однорідність, спільність мови і вільність від ультра націоналізму, створює важливу основу для подальшого перетворення та вивчення найбільш позитивних аспектів інформаційного суспільства. Історія Фінляндії - це історія об'єднання заради здійснення національного проекту: сьогодні на місце «Зимової війни» і відновлення країни після Другої світової війни в якості колективного проекту постало знаходження шляхів модернізації вже сформованої політичної культури, яке в контексті виживання в умовах економічного спаду початку 90-х років XX століття перетворилося в ключову тему. [23]

І все ж фінська модель політичної культури не просто розвивається, у всіх своїх особливостях, а й з великими темпами йде на побудову довершеного інформаційного суспільства. І вже в нинішній час фінська ідентичність будується на цих аспектах. Коротка і тендітна історія Фінляндії як незалежної країни важлива для розуміння того, як інформаційне суспільство стало головною метою в формуванні політичної культури в цілому. З історичної точки зору, Фінляндія - порівняно нова країна. Фіни не вважають, що їхня країна досягла зрілості - на відміну від інших європейських країн, історія яких налічує тисячоліття. І проект інформаційного суспільства підходить саме

молодій країні, яка частково все ще продовжує пошук своєї ідентичності. Володіючи короткою історією, на якій можна було б будувати свою ідентичність, фіни орієнтуються на майбутнє. «Для Фінляндії культура «пост-виживання» - це щось, творче зараз і спрямоване не в минуле, а в майбутнє.» [20]

Майбутнє в розумінні фінів - це те, про що слід думати, та про що слід турбуватися. З початку 70-х років ХХ століття футурологія отримала особливо сильне поширення в Фінляндії. Різні дослідницькі інститути, такі як Sitra, опублікували безліч доповідей, в яких викладені можливі сценарії майбутнього становлення і розвитку усіх аспектів соціально – політичного життя фінів. Головна мета цих праць в цілому дає визначення формулі «Х в 2017 році» (де Х - це Фінляндія, економіка, освіта, соціальна політика тощо). З початку 90-х років парламент навіть вимагає від уряду представити доповідь про майбутнє. Слід зазначити, що парламент Фінляндії – єдиний парламент в світі, який має спеціалізований комітет «Про майбутнє країни».

Ця орієнтація на майбутнє в сукупності з інформаційною складовою суттєво спростила опір необхідним змінам, та зробила розвиток політичної культури та плавне перетворення Фінляндії в інформаційне суспільство більш легким, ніж інших, більш давніх європейських культур, які несуть більш довгу культурну історію. Однак важливо додати, що цю особливість не слід цілком приписувати фінської ідентичності. Ця риса є також структурною особливістю інформаційної економіки, в рамках якої компанії і навіть країни змагаються в контексті культури швидкості, обіцяючи, що майбутнє настане завдяки їм швидше, ніж завдяки їх конкурентам. Це іміджмейкерство важливе для досягнення успіху в інформаційній економіці, і образ футуристичної країни також можна розглядати як першу ознаку передової інформаційної економіки. [9, 121 – 124]

Узагальнюючи сказане вище, слід зазначити, що фінська модель політичної культури та ідентичності нації, склалася з досвіду довгої боротьби

за виживання. А саме біологічного, економічного, політичного і культурного. Фінське громадянське суспільство знайшло легітимність, в кінцевому рахунку, завдяки тому, що воно забезпечило виживання - або, кажучи інакше, гарантувавши фінам гарантоване виживання за допомогою постійного розвитку та мети побудови нового суспільства. У той же час сформоване громадянське суспільство є не тільки джерелом легітимізації фінської ідентичності, воно в кінцевому етапі і творить фінську ідентичність.

Щоб краще зрозуміти хід та всі повороти в розвитку фінської політичної культури необхідно визначити основні гіпотези які і стали ключовими в найбільш драматичних подіях її становлення.

Варто відзначити позитивне ставлення фінів до нових технологій. З кінця XIX століття іноземні спостерігачі відзначають ентузіазм, з яким фіни ставляться до технологій. Наприклад, Анхель Ганівет, іспанський письменник, в 1896-1897 роках, будучи консулом в Фінляндії, в своїй книзі «Cartas Finlandesas» («Фінські листи») писав, що в Фінляндії «телефонів майже стільки ж, скільки кухонного посуду». Мабуть, існує зв'язок між позитивним ставленням фінів до технологій і історією виживання країни. Добре відомо, що природні умови (такі, як клімат) не дають реального пояснення розвитку нації. Наприклад, представляється нелогічним думка про те, що оскільки фінські зими настільки холодні, то фінам і зайнятися більше нічим, окрім як розвивати інформаційні технології. Якщо це було б насправді так, то Гренландія стала б передовою інформаційною країною світу, а в сонячній Силіконовій долині нічого б не вироблялося. Однак більш складним чином і у взаємодії з іншими більш важливими факторами природні умови відіграють свою роль. Характерною рисою фінської історії є виживання. Дійсно, лише два останніх покоління фінів завдяки технологіям позбавлені необхідності постійно думати про зими. З історичної точки зору, життя без боротьби за виживання - для Фінляндії новий досвід, можливість якого обумовлена технологіями. Боротьба за виживання зумовила крайню прагматичність фінського характеру і

менталітету: якщо якийсь новий інструмент виявляється корисним, фіни його сприймають без будь-якого скептицизму щодо технологічності способу життя, тоді як в більш древніх і більш сприятливо розташованих європейських культурах такого скептицизму не виникає. Безумовно, Фінляндія це - країна, в якій існує надзвичайно позитивне ставлення до технологій, і саме Фінляндія являється однією з перших країн світу, що сприйняла все науково-технічне досягнення від електрики до телефону. Можна стверджувати, що в Фінляндії існує зв'язок між технологією і життям суспільства, яке сягнуло гарантованого виживання. Фіни не вважають, що технології суперечать культурі. Вони впевнені, що технологія - це інструмент, за допомогою якого тут і зараз твориться нова культура. Деякі назвали б це «перемогою над природою», але в фінському контексті відсутня притаманна індустріальної ери ідея підпорядкування природи. Замість цього фіни продовжують зберігати дуже близькі зв'язки з природою: можливість провести відпочинок у власному котеджі посеред лісу на березі озера, протопити сауну дровами, наколотими власноруч, як і раніше залишається однією з національних ідей. [9, 102 – 107]

Найбільш цікавий з точки зору сформованого фінського розуміння себе як нації факт, це позиція меншості а саме так як історія Фінляндії як історія виживання надала фінській ідентичності щось відмінне. Досвід існування в якості частини іншої держави сформував фінський характер як «психологію меншини». Протягом майже 800 років фіни були пригнобленою меншістю і лише три покоління тому стали більшістю у своїй власній країні. Не можна очікувати того, що історія складання ідентичності нації повністю зміниться в такий короткий термін, тим більше, що фіни, як і раніше відчують себе меншиною в світі (населення Фінляндії складає 5,2 млн чоловік, тобто менше однієї тисячної населення планети). Крайність полягає в тому, що навіть після того, як фіни стали більшістю в своїй країні, вони продовжують вважати себе меншиною. Це є причиною труднощів, що виникають на шляху до мультикультуралізму, який посилюється в рамках глобального

інформаційного суспільства. Про національний досвід пригнобленого стану фінів написано багато, і цей фактор дійсно впливає на фінську культуру. Можна припустити, що менталітет меншини пояснює цей комплекс не повноцінності. Внаслідок цього комплексу фіни надають особливу важливість образу Фінляндії, який складається в очах інших. Навіть сьогодні фіни особливо чутливі до визнання з боку решти світу. До того ж на тлі досвіду постійного перебування в меншості, на другому місці після інших постає важливість ідеї завоювання першості. Слід пам'ятати про те, що до самого недавнього часу фінські національні збірні ніколи не вигравали на міжнародних спортивних змаганнях (навіть в хокеї, що є національним видом спорту, фінська збірна вперше виграла чемпіонат світу в 1995 році, тобто в момент найвищого розквіту Nokia). Думка про перетворення в найдовершеніше громадянське суспільство, «номер один» у світі, слід розглядати на тлі зростання національної самоповаги. Для фінів цей процес - це нова сутність, сконструйована для того, щоб прийти на зміну колишнім образам Фінляндії як лісової економіки або сателіта Радянського Союзу. Для Фінляндії інформаційні технології - це спосіб показати самій собі і світу, що вона більш не є бідною, залежною країною. Цей спосіб згортання «колоніальної» історії підпорядкування Швеції і СРСР є більш продуктивним, ніж почуття національної гіркоти, оскільки орієнтує Фінляндію на майбутнє.

Третім та найбільш особливим фактором становлення політичної культури є формування засад соціальної держави як держави гарантованого виживання і джерела легітимності національної держави. Перераховані вище фактори в їх сукупності створили проект фінської політичної культури не просто як проект, оснований на фінській ідентичності, але і як проект побудови цієї ідентичності. Те ж саме в основному вірно і щодо фінської соціальної держави. А також ідеології суспільного життя в умовах гарантованого виживання

Громадські рухи XIX і XX століть (робітничий рух і жіночий рух) і протестантська релігія складають два ідеологічних кореня фінської політичної культури початкового етапу формування. Було б перебільшенням говорити про те, що ці фактори безпосередньо породжені боротьбою за виживання, однак ця боротьба виразно посилила їх. Страждання, перенесені робітника в «голодні роки», стали важливим поштовхом до формування фінського робочого руху. У XIX столітті жіночий рух також було тісно пов'язане з благочинною діяльністю, спрямованою на забезпечення виживання. З тих пір фінські жінки грають центральну роль в побудові всіх інститутів громадянського суспільства, заснованого на ідеях рівності і включення в суспільство. Дійсно, політична активність фінських жінок (в тому числі і те, що фінські жінки першими в Європі в 1906 році здобули право голосу) проявилася в тому, що вони були головними політиками, які брали на початку 60-х років XX століття рішення про формування всіх найбільш важливих для країни соціальних проектів. [5]

Багато аспектів «фінського дива» були насправді створені для того, щоб дати жінкам ті ж можливості, як і чоловікам: доступ жінок на ринок праці став можливим завдяки введенню відпусток для батьків, створення дитячих садків, безкоштовного харчування дітей в школах і т. д. Друге джерело фінського прогресу можна знайти в протестантизмі. В основі цього джерела лежить лютеранський акцент на прагненні до суспільства рівних, а не на індивідуальному порятунку, знаходить себе завдяки індивідуальним діям (рятує благодать, а не особисті зусилля). Фінське громадянське суспільство по суті є соціальна інтерпретація принципу «Возлюби ближнього як самого себе». Це християнська ідея перед уявленням себе на іншому місці в суспільстві і, відповідно, побудова суспільства, справедливого з точки зору людини. Близько 85% фінів сповідують протестантизм, який продовжує все більше впливати на фінську ідентичність. [9, 47 – 50]

Інший важливий фактор, що лежить в основі фінського суспільства, можна пов'язати зі специфікою фінської історії виживання. Фінський досвід приналежності до національної спільності «ми» згуртовує фінів воєдино. Поняття «ми» означає, з одного боку, здатність створювати мережі прямого і неформального спілкування в межах спільності «ми». Цю здатність можна розглядати як адаптацію до умов, в яких доводилося існувати фінам. 800 років фінами правили не фіни, що зробило самих фінів здебільшого членами порівняно однорідного селянського класу. Між фінами і панами існувала ієрархія, але серед фінів особливої диференціації не було. У порівнянні з іншими товариствами фіни перебували в основному на одному рівні і повинні були вступати в мережеві ставлення один з одним для того, щоб справлятися зі своїми проблемами. Внаслідок цього більшість фінів мають порівняно близьке соціальне походження і при спілкуванні ставляться один до одного як до рівних, виходячи з припущення, що у них однакове соціальне походження, і часто знаючи один одного через спільних родичів або завдяки дружнім стосункам. Досвід приналежності до «ми» передбачає, що нікого не приносять в жертву, нікого не кидають. Це почуття загартоване битвами, які фіни вели за своє виживання, особливо під час другої світової війни. Напад СРСР на Фінляндію в листопаді 1939 р поклав початок знаменитій «Зимовій війни», в якій згуртувавшись фіни протистояли набагато більшій і краще озброєній армії СРСР. Мирний договір був підписаний у березні 1940 г. Як вже було сказано, Фінляндія виявилася залучена в Другу світову війну, вступивши в так звану «Війну продовження» 1941 - 1944 років. Яку вона програла, але змогла підтвердити свою незалежність. [3] Досвід Другої світової війни і пов'язаний з ним досвід відновлення Фінляндії, виплати контрибуції СРСР і міжнародного визнання незалежності Фінляндії в соціальному відношенні об'єднали націю, яка вела боротьбу як єдине ціле. Війна змусила фінів ще сильніше відчувати т себе згуртованою групою, що володіє потужною солідарністю і не залишаючи своїх. Сукупність цих факторів створила ідентичну основу потужного

фінського громадянського суспільства, мета якого - гарантувати всім «нам» життя в суспільстві, де піклуються більше про виживання.

Сучасна держава найчастіше визначається в соціальних науках слідом за Максом Вебером як людська спільнота, яке вимагає для себе монополії на застосування фізичного насильства в певній галузі. Початок держави, розмежування на регіональному, центральному та ефективному рівні і секуляризованого в його адміністративній ідеології, може бути датована Західною Європою 16-го століття. Якісно його будівництво прискорилося в 19 столітті, особливо з розвитком нових засобів збору інформації та транспорту. За допомогою законодавства і громадських обов'язків держава проникало в повсякденне життя всього населення своєї території, і, навпаки, політичні права окремих осіб і груп збільшувалися і поліпшувалися з розширенням сфери демократичних практик. Сфера повноважень держави розширилася від основних функцій внутрішньої і зовнішньої безпеки до інфраструктурних, освітніх і соціальних функцій, що, в свою чергу, зажадало розширення і раціоналізації державного управління, реформування кваліфікацій державної служби, нових систем планування і управління інформацією і інструментів для фінансування державних фінансів. Сучасне уявлення про громадянство та ідентифікації з державою замінило неповноцінність прав і особливих емоційних зв'язків і традиційне аграрне спілкування - всі країни мають свої особливості в цьому розвитку. У разі Фінляндії важливим моментом було, наприклад, те, що сучасний державний апарат був у значній мірі побудований в період автономії, коли Фінляндія була Великим князівством в Російській імперії. Кажуть, що коли прийшла незалежність, ключовим політичним інститутам фінської держави не вистачало тільки самостійно чинного глави держави. Позиція Президента Республіки, в свою чергу, була сформована спільним впливом історичних факторів і громадянської війни в контексті незалежності, так що конституція зберегла як парламентські, так і дуалістичні риси, що відносяться до поділу влади. Однак можна вважати, що президенти

повністю використовували свої конституційні можливості під час президентства. Паасаккі і Урхо Кекконена, особливо в сфері зовнішньополітичного лідерства. У той час політична система Фінляндії також відрізнялася на практиці від більшості інших західноєвропейських так званих нормальних парламентських країн, і Фінляндія класифікувалась як, змішана республіка.

Історичні особливості фінської політичної системи включають в собі традицію сильної держави і правову адміністративну культуру. На ранніх етапах незалежності держава отримувала підтримку від усіх політичних тенденцій, хоча в дещо іншій формі. Після громадянської війни і нестабільного міжнародного право, а також прагнучи захистити сильну державу в областях внутрішнього порядку, безпеки та національної оборони. Політична партія Аграрний Союз, підкреслила загальнонаціональне зобов'язання держави підтримувати та всіляко розвивати систему державної освіти та національну культуру. Ліві, в свою чергу бачили, держава відіграє ключову роль в створенні систем соціального забезпечення, а також у створенні і фінансуванні установ, що гарантують їх роботу. Після Другої світової війни ці зусилля були об'єднані в основному в зовнішній політиці, національній політиці індустріалізації соціальної та регіональній політиці, яка створила державу загального добробуту.

З іншого боку, на виникнення фінського партійного інституту вплинуло значне число суперечливих аспектів в міжнародних порівняннях, які відображають особливий характер фінського націоналізму, міжнародне становище Фінляндії та соціально-економічну структуру країни. Заснований на національній феноменологічній ідеології, яка була врівноважена шведським історичним впливом. Однак на рубежі століть у внутрішніх відносинах переважали особливо міцні відносини з Росією, що також призвело до поділу фінських партій на дві частини відповідно до попередньої розділової лініїю старих і молодих фінів. І нарешті, до Національної коаліційної партії і

Національної прогресивної партії після того, як питання про форму правління було вирішено на користь республіканців. Крім того, особливі умови сільської місцевості, масштаби незалежного селянства і його економічне значення привели до створення Сильної аграрної партії в Західній Європі Аграрного союзу, після реформи права голосу.

Однак фінська ідентичність розколота. Власне кажучи, фінська ідентичність зазнала впливу, який міг привести Фінляндію до зовсім іншого результату. Момент критичних випробувань настав відразу ж після здобуття Фінляндією незалежності. (Фінляндія скористалася російською революцією і проголосила свою незалежність лише через місяць після цієї революції.) Можна було б очікувати, що нація, яка стала нарешті незалежною, об'єднається на благо розвитку. Однак, урятовані від зовнішньої загрози, фіни стали на шлях розколу. У січні 1918 р, всього лише через місяць після здобуття незалежності, в країні спалахнула кривава громадянська війна між «червоними» (соціалістами) і «білими» (несоціалістами), у яких були протилежні соціальні інтереси і дуже різні уявлення про майбутнє Фінляндії. В результаті війна тривала два місяці та в ній загинуло 35 тис. чоловіків (або 1% населення). 30 тис. загиблих були «червоними». 12 тис. «червоних» виявилися в концентраційних таборах, які складають чорну сторінку фінської історії. До 30-х років ХХ століття конфлікт між ідеологіями «червоних» і «білих» зберігався в тих чи інших формах. Нової громадянської війни вдалося уникнути, але насильство тривало в інших формах. Наприклад, правий рух Лапуа використовувало пряме насильство проти соціалістів і прогресистів взагалі. По суті, Фінляндія коливалася між тендітною демократією і тоталітарними тенденціями. Сполучення нації почалося в кінці 30-х років ХХ століття, але, як уже сказано, Друга світова війна різко прискорила цей процес. Створенню фінської держави добробуту та інформаційного суспільства після війни сприяли інші політичні чинники: комунізму вдалося уникнути, направивши соціалістичне мислення в русло побудови держави добробуту, а

зближення із Західною Європою було здійснено ідеологічно нейтральним чином, через підключення до технологічного розвитку. Зрозуміло, слід пам'ятати про те, що випробування фінської ідентичності на міцність жодним чином не залишилося в минулому. Дійсно, ми бачимо ознаки виникнення опозиції. Хоча фінське інформаційне суспільство і фінська держава добробуту в кінцевому рахунку створили основу нової хакерської етики, історично кажучи, фіни пройшли через битви за виживання і побудували свій новий світ інформаційного суспільства і держави добробуту головним чином завдяки тому, що М. Вебер назвав протестантською етикою. Ця протестантська етика залишається панівною в Фінляндії, тобто роботу фіни розглядають як вищий борг, виконати який кожна людина повинна, як і будь-який довірений йому обов'язок, як можна краще, а страждання вважається частково навіть благородним.

Незважаючи на роздробленість, існують також особливості, що сприяють єдності та розвитку. З європейських ідей консерватизм і соціалізм в Фінляндії були розділені на кілька партій. Навпаки, лібералізму ніколи не вдавалося об'єднатися в постійно потужний політичний рух, хоча ліберальні устремлення і акценти завжди знаходилися всередині партій. Поділ правих і лівих в Фінляндії також встановився в тому ж місці, що і церковні і антиклерикальні установки, як це сталося в багатьох європейських країнах. Розмежування церкви від держави стала можливою в Фінляндії в 1922 році, але вона так і не отримало великої популярності. Отже, велика кількість прихильників лівих також були членами євангельсько-лютеранської церкви, і у лівих партій також були свої власні християнські або мотивовані християнством фракції. Крім того, хоча Народна партія Швеції набрала більшість голосів фінномовних, інші шведомовні особи і групи завжди впливали і на інші партії.

Незважаючи на всю роздробленість, поляризацію і дублювання, а також історичне тло, засновану на гострих суперечностях, фінська партійна система

виявилася дуже стабільною. Зміни в суспільстві, зусилля по радикалізації, посилення політичного клімату і розпалювання особистих відносин час від часу виявлялися в розпаді великих партій або появі нових підприємців на тих же ринках виборців, що і в 1980-х роках. жодного разу це не привело до краху основної партії. Замість сильної поляризації обидві партії і підтримка виборців змістилися в бік політичного центру.

Можна сказати, що всі вони, фінська політична еліта і більшість громадян, поступово засвоюють певні ключові принципи збереження національного існування і реалізації інтересів. Замість непримиренності конфлікту інтересів зросло сприйняття загального фінського інтересу, який, як могли собі уявити більшість політичних діячів, принесе користь їх власної справи, а не тільки переслідування їх власних інтересів. З іншого боку, в країні, де багатопартійні коаліційні уряди, як правило, неминучі, власні інтереси можуть ефективно переслідуватися урядом тільки шляхом поступок іншим суб'єктам. З кінця 1930-х до кінця 1980-х років головною віссю цієї співпраці була співпраця між соціал-демократами та Аграрного союзу.

Однак, як було сказано раніше, інформаційну економіку рухає інша трудова етика творення інформації. Творці інформації роблять те, що представляється їм внутрішньо важливим, що дає нову енергію і навіть радість. Їхня праця - це самореалізація, в процесі якої хакери користуються своїми особливими творчими здібностями, постійно долають себе і створюють творчі вклади. Звичайно, цей конфлікт не загрожує такими нещастями, якими загрожує насильство громадянської війни, але, в кінцевому рахунку, він важливий для фінів, оскільки розвиток, мабуть, стане причиною поділу працівників на дві групи в країні, яка тільки що консолідувалася навколо проекту інформаційного суспільства.

Підводячи підсумок, можна сказати, що принципи роботи фінської політичної еліти вже давно включають в себе, з одного боку, маргіналізацію відцентрових сил при здійсненні політичної влади, а з іншого - інтеграцію відцентрових сил

в процес прийняття політичних рішень. Цей загальний принцип підкреслюється в двох епохах пан'європейської радикалізації і поляризації. У період між світовими війнами можна було захиститися від недемократичних устремлінь як лівих, так і правих, і почати співпрацю між Аграрним союзом і соціал-демократами. З іншого боку, в 1960-і роки крайня ліва сторона була інтегрована в політичну систему, залучаючи СКДЛ в підзвітність уряду і стримуючи радикалізм молоді, застосовуючи до нього розуміння. Зусилля по національному об'єднанню 1930-х років посилили своєрідну комбінацію вимоги одностайності і терпимого розбіжності, в якій мотивом для вирішення розбіжностей було зміцнення національного консенсусу. З іншого боку, в 1960-х роках в рамках лібералізації і плюралізму все ще будувався сильний національний мотив, заснований на зовнішніх відносинах, свого роду примусовому плюралізмі. Зусилля по національному об'єднанню 1930-х років посилили своєрідну комбінацію вимоги одностайності і терпимого розбіжності, в якій мотивом для вирішення розбіжностей було зміцнення національного консенсусу. З іншого боку, в 1960-х роках в рамках лібералізації і плюралізму все ще будувався сильний національний мотив, заснований на зовнішніх відносинах, свого роду примусовому плюралізмі. Зусилля по національному об'єднанню 1930-х років посилили своєрідну комбінацію вимоги одностайності і терпимого розбіжності, в якій мотивом для вирішення розбіжностей було зміцнення національного консенсусу. З іншого боку, в 1960-х роках в рамках лібералізації і плюралізму все ще будувався сильний національний мотив, заснований на зовнішніх відносинах, свого роду примусовому плюралізмі. (

Фінляндія змогла зберегти в своїй політичній культурі найгуманніші прояви, в цьому контексті це розуміється як сприйняття цінностей, установки й ідеалів політичної організації свідомості. Як правило, політична культура, що розуміється таким чином, може розглядатися як прояв в громадянському суспільстві відповідно до його загальноприйнятих форм колективної дії. На

додаток до цього, однак, слід звернути увагу, з одного боку, на «політичний клімат», який об'єднує великі верстви населення або майже все населення, незважаючи на розбіжності з приводу конкретних рішень. З іншого боку, можна поглянути на особливості і аспекти політичної культури. Політична система Фінляндії також була демократизована на рівні цінностей і відносин окремих осіб, тобто багато рис політичної демократії та основних прав все частіше визнавалися як стійкий прогрес, хоча уявлення політичних екстремістів про ідеальну державу можуть істотно відрізнятись.

Також вважає, що лютеранство, що розділяється переважною більшістю населення Фінляндії, є політично стабілізуючим фактором, хоча і глибоко вкоріненим і на індивідуальному рівні фонові ідеологією, яка регулює політичний вибір людей, а не відкритої і безпосередньо впливовою релігією. В економічній сфері ненависть до класичного лібералізму в Фінляндії за десятиліття перетворилася в механізм, в якому державна влада використовувалася для поліпшення умов виробництва приватних підприємців шляхом створення інфраструктури і надання ще більш негайної підтримки. Крім того відзначимо Фінляндію як політичну спільноту, зазначене інтенсивними національними почуттями, хоча ідея національності, перетворилася з виразного патріотизму в більш інструментальну ідеологію національної солідарності.

Ці загальні міркування зазвичай підтверджуються результатами деяких опитувань громадської думки. Згідно з результатами опитування, проведеного в 1984 році, тільки 2% респондентів хотіли змінити політичну чи економічну систему Фінляндії. Також вдалося зареєструвати широку підтримку громадян як для процесу прийняття рішень в області політики доходів, так і для ключових особливостей фінської держави загального добробуту. З іншого боку, ставлення громадян до політичної системи вже вступили в період явно зростаючої пасивності з кінця 1970-х років, про що свідчить зниження активності виборців і зниження популярності членства в партіях.

Нарешті, розглядається фінська національно-державна ідентичність, тобто сприйняття Фінляндії як нації в середині 1980-х років. Наріжним каменем цієї ідентичності є уявлення про Фінляндії як про нейтральну країну між Сходом і Заходом, західної демократії, держави добробуту Північних країн, заснованої на фінській мові і історичних традиціях і частково об'єднує східні і західні традиції, частково спирається на особливу національну культуру. Таким чином, ідентичність всіх національних держав демонструє сильне почуття єдності в політиці, економіці та культурі, а також переплетення країни, народу, культури і держави. Одноманітність у культурі Фінляндії також була підкреслена в громадських дебатах. Наприклад Фінляндія вже давно є етнічною нацією в повному розумінні цього слова. «Майже всі фіни належать до однієї раси, розмовляють однією мовою і визнають одну і ту ж релігію. Майже всі фіни живуть в державі під назвою Фінляндія. Фінське мовне співтовариство стало виключно соціально однорідним як з історичної, так і з порівняльної точки зору, і в будь-якому випадку Фінляндія не мала чіткої і соціально структурованої ієрархії смаків. Фінська мова стала виключно соціально однорідною як з історичної, так і з порівняльної точки зору, і в будь-якому випадку Фінляндія не мала чіткої і соціально структурованої ієрархії смаків.

У 1980-х роках фіни також сильно заявили про себе в своїй країні і сприйняли фінську позитивність. У 1985 році дев'ять з десяти фінів погодилися з твердженням, що «бути фіном - це удача і привілей». Інші регіональні утворення, такі як населений пункт або провінція, що не були визначені так само ясно, як фінські. Також не було значної ідентифікації з національними меншинами, крім Фінляндії, серед національних меншин.

З точки зору культурного розмаїття більшість населення, схоже, погодилась з присутністю національних меншин і іноземців в країні. Проте, були більш значні відмінності в більш особисте ставлення фінів, що вказує на

стримане ставлення багатьох до людей і груп, які оцінюються як культурно різні.

За самими безпосередніми джерелами економічного успіху Фінляндії – ми зосереджуємо увагу на політичній культурі як такій що і принесла ці економічні показники. Насамперед вибраний суспільством орієнтаційний курс на інформаційні технології, на встановлення зв'язків між національними компаніями і економікою глобальних фінансових ринків і на мережевій структурі підприємств – саме ця особлива національна система, яка породила такі щасливі історії успіху, як історії Nokia і Linux. Давайте підійдемо до розгляду здобутків фінської інноваційної системи, описуючи її походження та основні державні елементи. 60-і роки ХХ століття були часом зміцнення основи фінської університетської системи і поліпшення її фінансової бази. До цього часу Фінляндія мала повноцінні університети фактично лише в двох містах. Національна Рада з наукової політики була заснована в 1963 р, а організація і фінансування Фінської академії при Міністерстві освіти були оновлено в 1969 р. В результаті, в 70-х роках ХХ століття в десяти містах було 20 державних, безкоштовних, високо якісних університетів, роботу яких координувала Рада з наукової політики і які фінансувала Фінська академія. Sitra фінський національний фонд досліджень і розвитку, був заснований в 1967 р, причому йому була надана значна свобода у справі проведення власної лінії в розвитку економіки за допомогою прямого фінансування компаній і їх креативних проектів. Один з проектів Sitra, виконаний Пертті Кохою в 1976 р мав назву дослідження «Оцінка технологій», зробив сильний вплив на дискурс про технологічну політику в умовах рецесії. Публікація цього дослідження співпала також з першими роками інформаційно-технологічної революції, яка тільки-тільки почала привертати увагу міжнародної спільноти. У цій атмосфері було засновано кілька комітетів, що займалися створенням проектів майбутнього. У числі цих комітетів був і заснований в 1979 році Комітет з технологій. В результаті аналітичної роботи, проведеної цими комітетами,

потреба в усвідомленні національної технологічної політики ставала все більш очевидною, і незабаром в цьому напрямку були зроблені дії. У 1982 р уряд прийняв принципове рішення до 1992 року збільшити національні асигнування на науково-дослідницькі і конструкторські роботи з 1,2% ВВП до 2,2% ВВП ". У 1983 р було засновано Національне технологічне агентство, Tekes, яке повинно було фінансувати дослідження і конструкторські розробки як незалежне агентство, та звітувати перед Міністерством торгівлі і промисловості. А в 1986 році урядові комітети з наукової політики було трансформовано в більш цілісний і практичний орган, а саме Раду з наукової та технологічної політики. У 1982 році Фінляндія виконала намічену на 1992 рік мету за рівнем асигнувань на наукові дослідження і конструкторські роботи і поставила нові, більш високі цілі в цій сфері. У 1996 р уряд Фінляндії, все ще не відійшов від недавньої рецесії, проте, прийняв рішення до 1999 року збільшити асигнування на наукові та конструкторські роботи до 2,9% ВВП, хоча при цьому інші державні витрати піддавались скороченню. Ця мета була досягнута в 1998 р, і в даний час державні асигнування на наукові дослідження і конструкторські роботи оцінюються в 3,2% ВВП, що робить Фінляндію, поряд зі Швецією, світовими лідерами по вимірюваним часткою ВВП витрат на наукові дослідження і конструкторські розробки. [4]

Всі ці елементи залишаються ключовими факторами фінської інноваційної системи розвитку політичної культури. Основним джерелом цієї усвідомленої і тривалої політики в галузі наукових досліджень і конструкторських розробок є урядова Рада з наукової і технологічної політики. Цей орган вплинув на розвиток фінансової та інтелектуальної основи інновацій, підкреслюючи необхідність високоякісної університетської освіти і досліджень в області технологій, необхідність збільшувати інвестиції в дослідні роботи і необхідність заохочувати відкриту інноваційну культуру методами регулювання. Робоча модель фінської Ради з наукової і технологічної політики вельми незвичайна, якщо розглядати її в міжнародній

перспективі. Поради з наукової політики існують у багатьох країнах, але в Фінляндії цей орган заснований при прем'єр-міністрі, який також головує на засіданнях Ради. Це - не стереотипний комітет, який просто обговорює питання і пише паперу лише для звітності, а досить серйозний орган, до складу якого входять 8 ключових міністрів (міністр освіти, торгівлі та промисловості є віце-головами Ради) і 10 високопоставлених представників фінських університетів (ректори і передові дослідники), та промисловості. Спільне бачення проблем поширюється на ключові організації, які беруть участь в діяльності ради, зверху. Іншим важливим відрізняючим фактором фінської Ради від аналогічних рад, які існують в інших країнах, є те, що в Фінляндії проблеми науки і технології розглядають разом, в одній і тій ж Раді.

Інтелектуальну основу фінської інноваційної системи формують університетська освіта і наукові дослідження, що проводиться в університетах. Частково завдяки впливу Ради з наукової і технологічної політики (що фінансується через Tekes і Національну Академію) фінська освіта досить сильно замкнута на технологіях. 27% від загальної чисельності студентів займаються наукою, а саме точними математикою і інженерними спеціальностями, що вдвічі вище показника більшості в порівнянні з іншими країнами. У 1998 р, відповідно до пропозицій Ради, міністерство освіти розвернуло додаткову програму розширення освіти в області інформаційної індустрії. Гельсінський технологічний університет вочевидь є найважливішим державним дослідним центром в області технологій, але Технологічний університет в Тампере і Університет Оулу також стали рушіями технологічних досліджень і розробок. [3]

Державний сектор в кінцевому рахунку створює умови для інших ключових гравців інноваційної системи, а саме для корпорацій. У міру того, як компанії повинні були відповідати інвестиціям по лінії Tekes, ця організація надавала фінансування на дослідження і розробки, які проводять приватні компанії. Розвиток досліджень і розробок в приватному секторі заохочує і

позитивно, сприймаюче дослідження і розробки середовище, сформоване такими органами, як Рада з наукової і технологічної політики. Але, звичайно ж, бізнес також збільшує розміри своїх інвестицій в наукові дослідження і конструкторські розробки незалежно від дій уряду по суті з ділових причин. Зрештою, інвестиції найбільш успішних компаній (таких, як Nokia у Фінляндії) в дослідження і розробки стають позитивним прикладом для інших компаній. В результаті в 1999 році приватний сектор дав 69% всіх коштів, витрачених в Фінляндії на наукові дослідження і конструкторські розробки, тоді як в 1991 році на його частку припадало 57% інвестицій. Розвиток Nokia дає хороший приклад взаємодії приватних і державних (урядових і університетських) елементів в інноваційній системі. У 60-х роках ХХ століття Nokia або, кажучи точніше, Finnish Cable Works з ініціативи свого директора розпорядника вже заснувала радіотехнологічну лабораторію для проведення перспективних досліджень щодо майбутнього, яке могло виявитися бездротовим. Незабаром після цього компанія перетворюється в один з центрів знань про інформаційні технології. Лабораторія радіотехнологій була місцем, де панував дух першовідкривачів, туди залучалися як професори з університетів так і молоді інженери. З самого початку ця лабораторія мала особливо тісні відносини з Гельсінським технологічним університетом. Після злиття, яке відбулося в 1966 році, Nokia стала однією з найбільших фінських компаній і могла направити на інвестиції в дослідження і розробки більше ресурсів. Таким чином, не дивлячись на те що її відділення радіотехнологій в фінансовому середовищі не було прибутковим, цьому відділенню дозволили продовжувати конструкторську діяльність. Першим об'єктом наукових зусиль лабораторії стали телефонні центри. Це було діяльністю, в якій Nokia отримала величезні вигоди від співпраці з такими вимогливими, але терплячими клієнтами, як національна Компанія пошт, телефонного і телеграфного зв'язку, Гельсінський телефонний кооператив і Телефонний кооператив м. Тампере. По суті справ, до 80-х років ХХ століття оператори телефонного зв'язку в Фінляндії як і раніше володіли найпередовішими

знаннями в області телекомунікацій, і співпраця з ними дозволяла Nokia рухатися вперед (нині ця залежність стала зворотньою). Ще раніше державна компанія Televa, яка була підпорядкована State Electric Works, заснована для задоволення потреб фінської армії, спираючись на ініціативу уряду, створила новий план реформування технічного забезпечення військ повністю заснований на цифрових технологіях. Televa теж використовувала тісну співпрацю в області досліджень і розробок з Гельсінським технологічним університетом, в даній розробці. Nokia придбала знання в області цифрових телекомунікацій в результаті придбання в 1977 році у компанії Alcatel ліцензії на виробництво цифрових комутаторів і також розгорнула власний проект досліджень і розробок цифрових комутаторів. Так як Nokia стала найбільш багатообіцяючою приватною компанією для комерції та аналізації цифрових комутаторів, державна компанія Televa вирішила об'єднати зусилля з Nokia шляхом заснування в 1977 році спільної компанії Telefenno. Цифровий комутатор компанії Televa був більш досконалим, ніж комутатор, створений Nokia. Таким чином, Nokia досягла свого першого успіху в сфері цифрових комунікацій, цифрового комутатора DX200, в основному завдяки роботі Олкконена. Нарешті, Nokia дозволили повністю придбати Telefenno. Так уряд передав накопичені державою знання в приватний сектор. Паралельно з роботами, які вела Nokia в головній для неї сфері інновацій, а сферою переносних радіотелефонів, та комплектуючих займалася ще одна фінська компанія під назвою Salora. Розроблений зусиллями пристрасно захопленого своєю справою інженера Йорма Ніемінена, який працював в цій компанії, мобільний телефон знову ж виявився більш досконалим, ніж аналогічний продукт Nokia. З самого початку розробок, Nokia з метою стати лідером у виробництві мобільних телефонів, в них певну роль грав також державний сектор. Зрозуміло, остаточний крок був зроблений завдяки спроможності Nokia як однієї з найбільших фінських компаній купити знання у Salora, але це сталося в рамках, заданих чинними особами з державного сектора. У 1963 р фінська армія оголосила тендер на виробництво технологічно досконалих

радіотелефонов. Це спонукало і Nokia (тоді - Finnish Cable Works), і Salora довести свої дослідження до стадії отримання готових продуктів. Потім, в 1979 році, коли Національна компанія пошт, телефонного і телеграфного зв'язку запросила представників фінських радіотехнічних компаній на прийом для обговорення майбутнього співробітництва. NMT, Nokia і Salora домовилися про співпрацю, яка призвела до створення спільної компанії Mobira.

Порівняно скоро Nokia стала досить багатою для того, щоб встановити свій повний контроль над цією компанією. Отже, перші кроки Nokia до світового лідерства в області телекомунікацій ґрунтувалися в такій же мірі на співпрацю цієї компанії з державним сектором і на придбання знань у інших приватних компаній, так і на власних дослідницьких і конструкторських розробках компанії, не кажучи вже про тісні відносини з дослідниками з університетів, які також дозволили Nokia залучити на роботу найбільш талановитих молодих студентів інженерних спеціальностей. Коли в 1982 р Nokia придбала Mobira, вона зібрала в собі мабуть ключове значення фінських знань в галузі виробництва телекомунікаційного обладнання.

На відміну від урядів багатьох країн, які зазнали недовіри з боку народу, який послабив їх діяльність, фінське держава в 90-ті роки ХХ століття була здатне приймати сміливі політичні рішення, які прокладають шлях для нового динамічного технологічного та економічного розвитку. Ця здатність досягнута завдяки тому, що фінське держава розглядають як носія фінської ідентичності. На додаток до безпеки, що забезпечується державою добробуту, неконфліктні відносини між фінської ідентичністю і державою сприяють співпраці між суб'єктами соціальної діяльності, які беруть участь в процесі реструктуризації індустріальної економіки в економіку інформаційну. Історія Фінляндії - ще одна додаткова причина, по якій ми вибрали фінську модель в якості предмета нашого дослідження. Фінляндію можна відрізнити від інших країн Північної Європи не тільки тому, що вона найбільш динамічна в технологічному і економічному відношенні (і є єдиною з північних країн, що визначають

світовий тренд в ключових технологічних сферах на кшталт мобільних телекомунікацій і програмного забезпечення з відкритими для всіх вихідними текстами), але ще й тому, що, на відміну від інших північних країн, Фінляндія не так вже давно була порівняно бідною країною. І фінська держава добробуту, і фінська політична культура побудовані протягом останніх двох десятиріччів років. Це надає Наприклад Фінляндії перспективу розвитку, яка цікава для країн з менш розвиненими економіками. Останні великі сутички в процесі фінської трансформації відбувалися зовсім недавно, під час економічної кризи 1990-1993 рр., Який створив загрозу і інформаційного суспільства, і розвитку держави добробуту. ВВП скоротився на 13%, а рівень безробіття зріс з 3 до 17% в 1994 році. Однак, за допомогою державної політики, реструктуризації корпорацій і винаходів, покладаються на державу добробуту (в тому числі на соціальний контракт між капіталом і працею) і легітимізує сутність, економіка виправилася. У 1995 р Фінляндія вступила в Європейський Союз і стала інформаційною економікою, повністю пов'язаної з глобальними фінансовими ринками.

До певної межі історії розвитку фінського суспільства та політичної культури держава цілком вписується в більш загальний західний феномен, який раніше називався соціальною модернізацією або модернізацією. Що стосується інших країн, то той же консенсус щодо політичної організації різноманітності був досить поширеним в середині 1980-х років, хоча в різних національних контекстах як цілі, так і засоби і ступінь консенсусу значно різнилися. Розвиток фінського суспільства і політичної культури цілком може бути розглянуто за допомогою цієї модернізації, яка може бути розділена на три області для більш детального аналізу: побудова (сучасного) держави, побудова (інформаційного) суспільства і побудова (культурно згуртованої) нації. З них побудова держави, безумовно, найбільш чітко пов'язана з формуванням і організацією політичної побудови суспільства, економічною побудовою нації, формуванням і організацією структур культурного

розмаїття. Кожен з них, в свою чергу, включає в себе всі рівні і форми організації різноманітності, тобто інститути на рівні держави, колективні дії громадянського суспільства, цінності, установки і ідеали на індивідуальному рівні, а також формування індивідуальної, суспільної та національної ідентичності.

Розділ 2. Особливості формування фінського феномену політичної культури

Фінська модель політичної культури на основному етапі формування соціальної складової створила громадян-робітників, які мають освіту та міцну соціальну захищеність. Вони охоплені хорошою і всебічною системою охорони здоров'я і можуть дозволити собі житло, користування ефективним громадським транспортом, системою догляду за дітьми та широким спектром міських послуг і зручностей. Якщо цим людям доводиться стикатися з безробіттям або хворобами, то державні програми надають їм підтримку, так що в період, коли країна вступає в глибоку соціальну економічну розбудову, вони не піддаються ризику, а це означає, що опір необхідним змінам в Фінляндії набагато нижче, так як особисті і соціальні витрати, котрі можуть бути породжені змінами, обмежені. У свою чергу, держава у своїй діяльності спирається на три джерела легітимності: це демократична держава, це держава, яка здійснює перерозподіл і розглядається більшістю фінів як зрівнювач і захисник соціальних прав, та втілення національного проекту зі

створення ефективного громадянського суспільства, яке стверджує себе фінської нацією. Дійсно, в фінському суспільстві сильні основи ідентичності та колективної власності, які засновані на історії виживання народу, який зберіг соціальну та етнічну однорідність. Суспільство громадян-робітників, що використовується для захисту держави і має коріння в своїй ідентичності, є важливим джерелом соціальної стабільності, забезпечуючи передбачуване середовище для підприємницької активності і надаючи бізнесу простір для маневру при реструктуризації в необхідні моменти. Легітимність держави уможливорює існування режиму високого оподаткування, який, на думку більшості фінів, сприяє їхньому рівню життя. Саме ця довіра до уряду дозволяє поставити на міцну основу фінансування державних програм в соціальному аспекті, та яке одночасно проводить політику розвитку країни. Однак податкова база держави стійка лише за умови, що держава вилучає у вигляді податків те, що в кінцевому рахунку генерує ріст та продуктивність і посилюється конкурентоспроможністю. Таким чином, надлишок, який створюється економікою, зростає швидше, ніж оподаткування, що означає одночасне підвищення прибутку, заробітних плат і соціальних благ. Саме це і спостерігалось в Фінляндії в 1995-2000 рр. В основі цієї динамічної взаємодії лежать інноваційна система, якісна робоча сила і ефективність перед підприємництвом, які в сукупності стимулюють зростання виробництва. Використовуючи технологічні інновації в процесі росту, а продукцію - як двигун зростання, Фінляндія створила матеріальну основу для нових застосувань інформаційних технологій, заснованих на соціальні потреби людей та їхні проекти. Ці нові застосування спираються на людей і генеруючі інновації, які відкривають нові ринки. Таким чином, інформаційний бізнес та інформаційне суспільство підживлюють один одного в розгортаючій вгору спіралі культурної творчості і створення матеріальних багатств. Втім, є три причини, які ускладнюють цю модель. Перша стосується людей: з одного боку, Фінляндія відчуває підсилену еміграцію людей, які володіють високими підприємницькими здібностями і високою кваліфікацією і тікають від високих

податків, шукають нові горизонти і тим самим звужують коло талантів в Фінляндії. З іншого боку, посилюється і імміграція, яка може ще більше збільшитися внаслідок трьох причин: потреби інформаційно-технологічних галузей і передових бізнес послуг в талантах, потреби в робочих, які замінять старих представників не збільшеного населення країни, і напливу бідних іммігрантів з інших країн. Членство Фінляндії в ЄС не дозволить перетворити країну в фортецю, ізольовану від усього, що захлюстує Європу від потоку іммігрантів. Ці рухи населення, з одного боку, в залежності від балансу еміграції та імміграції збільшать або зменшать здатність бізнес-сектора та додають вартості. З іншого боку, вони знижують соціальну однорідність, якщо в країні запанує ксенофобія, то це може негативно позначитися на соціальній стабільності. По-друге, повна інтеграція Фінляндії в глобальну економіку робить фінську модель вразливою перед системною політикою фінансових ринків і характерних для нової економіки раптових, різких спадів. По-третє, інтеграція Фінляндії в ЄС створює складні відносини симбіозу між фінською державою і європейською мережевою державою, одночасно посилюючи урядові заходи і обмежуючи їх масштаби. Таким чином, Фінляндія, з одного боку, має вигоди з європейських програм підтримки регіональному розвитку та технологічних інновацій, а з іншого повинна жити у відкритому європейському середовищі, яке характеризується конкуренцією, зазнаючи наслідків руху євро і загально європейських правил. Розглянемо специфічні особливості моделей, інтегрованих в загальну модель. У моделі інновації та бізнесу ми приділили увагу деяким ключовим механізмів фінської розвиваючої держави. Деретулювання і лібералізація, розпочаті в 80-х роках ХХ століття, були виключно важливими кроками до створення середовища конкурентного підприємництва. Створення та визначення відкритих стандартів в сфері телекомунікацій було вирішальним для позиціонування бізнесу і стимулювання інновацій. Співпраця північних країн в цьому процесі, полегшене державою і оператором телекомунікацій, заклало основу до ефективного ринку збуту. Університети,

реструктуровані і укріплені свідомою, продуманою, сформульованою Радою з науки і технологій технологічною політикою уряду, зіграло важливу роль в інноваціях. А підтримка, яка надається студентам університетів державою, дозволяє займатися постійним розвитком та досвідом і таким чином робити внесок в створення відкритих стандартів і в технологічні інновації, а також в створення нової інноваційної системи, побудованої на відкритому аспекті моделі. При моделюванні відносин між державою та суспільством ми виявили особливу увагу до чотирьох різних джерел легітимності, на які спирається діяльність уряду. Політична легітимність випливає з демократичної природи держави, в якому політична система, завдяки демократичному представництву і розподілу інформації, є посередником у відносинах між громадянами і державою. Соціальна легітимність обумовлена сформованим громадянським суспільством. Культурна легітимність випливає з лежачого в основі фінської держави національного проекту, а економічна легітимність - з економічного зростання і перерозподілу створених бізнесом матеріальних благ, підтриманих фінським розвитком. Зближення чотирьох процесів, що забезпечують легітимність, дає фінському проекту потужну соціальну підтримку, що на ходиться в різкому протиріччі з загальною і поширеною кризою легітимності держави в інших частинах світу, в тому числі в Європі. Підтримка суспільства дозволяє фінському уряду виступати з ініціативами від імені своїх громадян і фінансувати ці ініціативи за рахунок податків.

Поняття фінська модель політичної культури включає, на нашу думку, освіту, охорону здоров'я і соціальні послуги. Проекти інформаційного суспільства в цих сферах (такі, як поширення Інтернет-грамотності) - це важлива нова форма існування національного фінського проекту. Ми також бачимо потенційні перешкоди в гладкому функціонуванні тих відносин між державою і суспільством, які описані в цій моделі. По-перше, в межах держави будівництву мереж, здається, противиться бюрократія, що суперечить потенціалу і вимогам застосування інформаційних технологій з метою

досягнення поставлених завдань. Цей опір знижує ефективність і легітимність функціонування держави добробуту. По-друге, видається, що застосування інформаційних технологій і побудова мереж, що пов'язують державу з його громадянами, в політичній системі досить обмежена. Професійні політики в Фінляндії складають такий же ізольований клас, як і в інших країнах. По-третє, труднощі, з якими Фінляндія адаптується до людського виміру глобалізації, тобто до імміграції, можуть призвести до кризи легітимності Фінляндії на міжнародній арені, так як посилення ксенофобії може заплямувати нинішній економічний образ Фінляндії як гуманної країни, побудованої на принципах солідарності і утвердження прав людини. На додаток до сильних національних джерел легітимності фінської держави вона потребує визнання своєї легітимності міжнародною спільнотою. По-четверте, складні відносини між розділеним суверенітетом і порівняльній залежністю *vis-a-vis* європейська мережеве держава стане головною темою політичних дебатів, які розгорнуться в Фінляндії в майбутньому. Нарешті, просторовий вимір моделі включає в себе, з одного боку, спонтанні тренди просторової концентрації і метрополізації, породжені освітою інноваційних проєктів в головному столичному районі, який приєднаний до глобальних мереж, тобто в Великому Хельсінкі. Через це може виникнути загроза депопуляції і соціальної маргіналізації сільських районів і периферійних районів, а також загроза спаду менш великих міських центрів (Тампере, Турку, Оулу, Юваскюля, Ровеніамі і т.д.) в порівнянні з Гельсінкі.

В цілому, це, по-перше, питання про перетворення місцевих громад з переважанням сільського господарства і щодо самодостатності в суспільстві, засновані головним чином на промисловому виробництві, урбанізації та міжнародної економіки. Сучасні засоби транспорту і зв'язку, а також соціалізовані установи від залізниць, преси та телебачення до асоціацій і організацій, шкіл і збройних сил розширили життя людей і призвели до ідентифікації і відданості державі, суспільству і нації. Майнові суспільства

стали класовими суспільствами, заснованими на виробництві та власності. Пізніше положення середнього класу стало домінуючим в більшості країн, в той час як його внутрішні відмінності зросли, і сприйняття людьми своєї індивідуальності посилювалося. У 20-му столітті відбулося подальший перехід до постіндустріального або інформаційного суспільства, де зростає економічна значимість надання послуг, знизилась трудомісткість фактичного промислового виробництва, зростає важливість інформації як фактора виробництва, а товарні ринки розширилися майже до глобального рівня. Хоча спочатку у багатьох відношеннях цей аспект затримувався, але потім дуже швидкими темпами після Другої світової війни почав зростати. Фактично, ми можемо говорити тільки про економічну лібералізацію і індустріалізацію з другої половини 19-го століття, але спочатку розвиток все ще був дуже повільним. В другій половині періоду автономії Фінляндія грала суперечливу роль з міжнародної точки зору, так як вона відставала від своїх західних порівнянь в соціально-економічній модернізації, але була економічно «розвиненим» регіоном в Російській імперії. Індустріалізації сприяли промислове виробництво, необхідне для воєн в середині 20-го століття, виплати військових репарацій Радянському Союзу і активна державна політика індустріалізації. Однак в 1950-х роках Фінляндія була досить сільськогосподарським товариством з точки зору як вартості виробництва, так і критеріїв праці. але розвиток був все ще дуже повільним.

З іншого боку, ці просторові тенденції стримують активні проекти, спрямовані на будівництво місцевих регіональних інформаційних суспільств. Деякі з цих зусиль надихаються загальнонаціональними заходами, спрямованими на розвиток регіонів. Такі проекти у випадках, коли вони з'єднані з мобілізацією місцевих громад, приносять значні результати - прикладом яких може служити перетворення Оулу в великий міський центр. Інші проекти (як, наприклад, навчальний проект для Верхньої Карелії) ініціюються на низовому рівні за підтримки провінційних адміністрацій,

національних програм та інвестицій Європейського Союзу. Треті проекти - як, наприклад, амбіційний проект e-Tampere, спрямований на перетворення Тампере в самостійний вузол глобальних мереж інформаційного суспільства, - є ініційованим місцевими проектом розвитку. В результаті цих контртенденцій фінська модель в просторі і культурному відношенні набуває нечуваного прогресу, в якому затвердження місцевих і регіональних ідентичностей призводить до різноманітності моделей того, що ми назвали місцевим інформаційними товариствами. Фінська модель політичної культури виникла з унікальної історії та культури Фінляндії, яка зіткнулася з глобальним процесом структурної трансформації. Фінська модель обмежена цим глобальним середовищем і в основному сформована характерними рисами соціально-технічної парадигми, типовою для інформаційного віку. Однак унікальність фінської моделі обумовлена взаємодією соціальних, політичних і економічних аспектів, що діють в самій Фінляндії. У цьому сенсі фінська модель дійсно є національною. Але ця особливість не означає того, що решті світу не можна витягти важливих уроків, нині вживаються зусилля по всьому світу з будівництва ефективного громадянського суспільства на благо людства. Що ж стосується самої Фінляндії, то її шлях до поставлених цілей не тільки несе великі обіцянки, але і створює нові виклики. . [40, 77]

Незважаючи на займане центральне положення, соціальна база розвитку як це і задумувалось була є і залишається найбільш пріоритетним аспектом розвитку, інформаційна економіка і що лежать в її основі техніко-економічні інновації утворюють лише один вимір в цьому процесі. З точки зору громадян, які вирішують питання так: з якою якістю і родом соціального виміру має поєднуватися цей техніко-економічний розвиток? На рівні соціальної справедливості панівний у всьому світі тренд полягає в тому, що мережеве суспільство підключає до себе тих людей, які насамперед становлять для нього цінність (і створює їм додаткову цінність), і відключає тих, хто не має для нього цінності (знижуючи тим самим їх здатність до набуття цінності).

Результатом цього стає зростаюча соціальна несправедливість. Наприклад, нерівність доходів в більшості розвинених країн зростає і в наш час досягло дуже високого рівня. Для Фінляндії відповідні показники дорівнюють більш благонадійним очікуванням. Те ж саме раз відмінність між глобальним трендом і фінською моделлю демонструють коефіцієнти які підтверджують унікальність фінської моделі. Зазначений вище глобальний тренд - результат розвитку та пристосування фінського суспільства до глобальних викликів. Основним же в будь якому становищі для держави залишається завдання забезпечити соціальну справедливість за допомогою освіти, охорони здоров'я та розподілу доходів. Соціальна несправедливість у своїй крайній формі веде до відчуження від суспільства, в якому людина, залишена в потребах, не може змінити свою долю, не вдаючись, до злочинної діяльності як до способу виживання. Поряд із соціальною справедливістю, більш об'ємна концепція уряду включає в себе колективний захист працівників. Інформаційна економіка ослабила і цей захист, поскільки ввела концепцію неформальної робочої сили. Ця концепція має відношення не тільки до навичок в області інформаційних технологій і до центрального значенням обробки інформації (символів), а й до організації робочої сили по мережевому принципу: робоча сила будується навколо компаній як мережа, в яку людей включають і з якої їх вимикають в міру змінюються по потребі проектів, на основі тимчасової, часткової зайнятості та самозайнятості. Це призводить до індивідуалізації контрактів, що спостерігається у всьому світі вкрай низькими рівнями охоплення робочих профспілками. Отже, передбачувана основна ідея гарантування прав робітників за допомогою договорів між державою, роботодавцями та працівниками становиться скоріше винятком із правил, ніж правилом.

Основними елементами фінської соціальної програми були і залишаються безкоштовна освіта (від дошкільних закладів і до закінчення університету з учнів не стягують ніякої плати, забезпечуючи їх

безкоштовними підручниками і харчуванням до надходження до вищих навчальних закладів; крім того, студенти отримують гранти для продовження освіти), дуже дешеві медичні послуги (в основному безкоштовне поліклінічне обслуговування, дешеві лікарні, субсидовані ціни на ліки, догляд на дому) та соціальний захист, що реалізується засобом трансферту доходів (пенсійне страхування, страхування на випадок хвороби і інвалідності, від безробіття, підтримка на дітей і підтримку доходів). Крім безкоштовності, однією з ключових характеристик цієї системи є її універсальність: права на соціальну допомогу ґрунтуються на громадянстві країни (або, пізніше, на проживанні). Таким чином, рівень матеріального добробуту, на який людина має право, не залежить в першу чергу від його доходів (хоча доходи і потреби беруться до уваги).

Відмінною рисою фінської системи є її у високому ступені державна природа: більшу частину послуг надає держава (наприклад, практично всі школи - державні, і держава несе 76% витрат на охорону здоров'я). Або, якщо сформулювати це в термінах, знайомих дослідникам громадянського суспільства, фінська модель цієї держави інституційно унікальна і «соціал-демократична». Саме ця система лежить в основі низьких рівнів соціальної несправедливості і виключення з суспільства в Фінляндії. Однак перш, ніж робити висновок про те, що якась фінська модель громадянського суспільства дійсно існує, задамося серйозним питанням. Можна стверджувати, що фінське запровадження проєктів трансформації громадянського суспільства в інформаційне це, в кінцевому рахунку, величезний крок в перед. У цьому випадку ми, можливо всього лише свідки в останній момент накладення двох дуже різних тенденцій. Період підйому громадянського суспільства з 70-х років ХХ століття важливий для повного розуміння тенденції фінського дива. Це дає вагомі докази того, що в Фінляндії загальний тренд до зменшення соціальної несправедливості і виключення з суспільства або, принаймні, цей

тренд залишався на стабільному низькому рівні в період з 1966 по 1990 року, коли в основному і відбувався підйом громадянського суспільства.

Як показано у вступі, це різко контрастує з ситуацією в США, де зсув від індустріального до інформаційного суспільства звернув тенденції назад і привів до дуже високих рівнів соціальної несправедливості і виключення з суспільства. Цього важливого спостереження, однак, недостатньо. Так як фінська економіка в 1966-1990 роках в основному розвивалася, рецесію 1990-1993 рр. слід розглядати як найбільше випробування, якому піддалося фінське суспільство. Рецесія 1990-1993 рр. була також пов'язана з переходом до глобальної інформаційної економіки. Її причиною стало поєднання частково невдачу лібералізації фінансових ринків (що було критичним моментом для формування глобальних фінансових ринків і змусило компанії і людей залазити в борги, засновані на роздуту вартість нерухомості) з одночасним спадом економіки країн Заходу (що було черговою кризою капіталізму, який країни Заходу подолали). Це поєднання несприятливих факторів посилив розпад СРСР (внаслідок провалу спроби комунізму адаптуватися до інформатизації), який був для Фінляндії основним ринком. Фінська рецесія 1990-1993 років яка вимірюється значеннями ВВП і безробіття, була глибше, ніж в будь-якій другій промислово розвиненій країні. ВВП скоротився на 13%, - рівень безробіття виріс з 3,5 до 17% в 1994 році.

Які були наслідки цього глибокого спаду для фінського суспільства? З огляду на важливість цього питання, Фінська академія в 1998 р розгорнула велику дослідницьку програму під назвою «Економічна криза 90-х років ХХ століття», в якій взяли участь понад 100 експертів в різних областях знань. Увага дослідників була зосереджена на вплив, яке справила рецесія. Восени 2001 р програма була завершена. Головний висновок, до якого прийшли дослідники на основі аналізу великої бази емпіричних даних, говорить: незважаючи на істотні скорочення соціальних витрат і витрат на охорону здоров'я і на посилення контролю за користуванням послугами, основні

компоненти фінської системи в галузі освіти, охорони і соціальних послуг не зазнали фундаментальних змін. Громадянське суспільство не дивлячись на глобальні потрясіння не зазнало ніяких змін, і як раніше спирається на систему державних шкіл, загальне медичне страхування, страхування по старості, страхуванням по безробіттю, і т.д.

Втім, зазначена програма досліджень розкриває і досить тривожні тенденції. Наприклад, були істотно урізані програми догляду на дому за людьми похилого віку, догляду за психічно хворими та наркоманами, які також є компонентами традиційної соціальної системи. Більш того, при проведенні програми досліджень були здобуті докази того, що в кінці 90-х років минулого століття відбулося деяке підсилення нерівності доходів, обумовлене поєднанням тривалого безробіття серед найбільш бідних громадян і зростання доходів у найбільш багатих фінів. У дослідженні підкреслюється, що доказів формування самого нижчого класу відлучених від суспільства немає, але спостерігається посилення нерівності доходів вже досягло суттєвих масштабів; по суті, це явище кидає виклик, фінському національному плану.

Найважливіше питання: яким є масштаб впливу рецесії на фінське громадянське суспільство? Тут тимчасова перспектива, що охоплює всього лише кілька років, може спотворити реальний стан справ і тенденції зміни цього положення. Насправді, після того як в кінці 90-х років були отримані надзвичайно високі прибутки по акціях і опціонах, нерівність доходів в 2001 р знову наблизилася до довгострокового тренду. Але, навіть користуючись даним за 1998 рік, який був роком, коли нерівність доходів досягло максимальних значень (і останнім роком, за котрий є опубліковані дані), як орієнтир, слід помітити, що для Фінляндії коефіцієнт Джині в цьому році, був рівний 0,245 і залишався в тому ж класі, в якому був і 1990 року, коли він дорівнював 0,250. До того ж якщо в США в 1998 р коефіцієнт Джині, рівний 0,419, був істотно вище, ніж в кінці 60-х років ХХ століття, до приходу

інформаційного суспільства, в Фінляндії в 1998 році коефіцієнт Джині, який дорівнює 0,245, був істотно нижче, ніж в доінформаційному суспільстві, коли в 1966 році він дорівнював 0,318. Значення коефіцієнта Джині в Фінляндії залишається одним з найнижчих в світі. Таким чином, фінська модель, як показали дослідження і його співавтори в їх порівняльному дослідженні, зберігає свою унікальність. Отже, поки дані підтверджують висновок про те, що незважаючи на тиск глобальної інформаційної економіки, Фінляндія продовжує залишатися відмінною від інших різновидом громадянського суспільства.

Однак розгорнута концепція державних програм також включає соціальне застосування інформаційних технологій і оновлення структури держави за допомогою організації більш динамічних мережевих ставлень. Подивимося, наскільки фінська модель просунулася в цих двох напрямках. Головне джерело розвитку соціальних програм інформаційних технологій - фінські стратегії побудови громадянського суспільства та перехід до інформаційного. Перша національна стратегія побудови інформаційного суспільства була написана в умовах рецесії 1993-1994 років. І таким чином, в ній зроблено дуже сильний акцент на економіку і технології. Однак важливу частину цієї стратегії становили висунуті в ній нові соціальні цілі (ключові економічні та технологічні ідеї, що стосуються технологічних інновацій та технологічного кластера, вже були внесені Радою з наукової і технологічної політики і, як показано, користувалися широкою підтримкою). Уряд прем'єр-міністра Еско Ахо в січні 1995 р утвердив стратегії своїм принциповим рішенням по інформаційному суспільстві. Ця стратегія і її твердження уряду включали, між іншим, такі цілі, властиві для інформаційного суспільства: Створення мережі, що охоплює всі освітні установи і бібліотеки. Застосування інформаційних технологій в освіті (включаючи проведення експерименту зі створення віртуального університету). Забезпечення мережевої грамотності.

Застосування інформаційних технологій для людей похилого віку. Створення процвітаючого інформаційно-технологічного кластера.

Охорона здоров'я – одна з головних соціальних програм. У цій області нові інформаційні технології можуть відкрити безліч нових можливостей. Ця обставина отримала визнання в першій національній стратегії побудови інформаційного суспільства і отримало більш всебічний розвиток в стратегії, прийнятої Міністерством соціальних питань і охорони здоров'я в 1996 році Stakes. Агентство досліджень добробуту і розвитку, грало особливо активну роль в пропаганді ідеї застосування інформаційних технологій в галузі охорони здоров'я. З 1994 р Stakes під керівництвом свого директора Ваппу Тайпале, однією з найбільш помітних провидиць інформаційного суспільства в Фінляндії, просуває ідею кластера добробуту. Найцікавішим новим акцентом, у зробленому Stakes в його доповіді Senior 200 (Г, став акцент на використанні інформаційних технологій для потреб людей похилого віку. Фон цієї доповіді становить факт швидкого старіння населення Фінляндії. Якщо міграція або війна не змінять нині діючі тенденції, в 2030 році люди старше 65 років становитимуть понад чверть населення, а осіб молодше 15 років буде менше 15% населення (в 1950 р відповідні цифри були такі: 5% населення представляли особи старше 65 років, а особи молодше 15 років становили майже третина населення). Майбутні пенсіонери стануть дуже несхожими на пенсіонерів колишніх поколінь. Нові старі - не стільки пацієнти, як то клієнти. Це не люди, які потребують тільки підтримки, але заможні споживачі, які замість того, щоб лишатися пасивними, хочуть бути активними. Існує величезна потреба в технологіях, що забезпечують старим незалежне життя, засноване на концепції здатності як і раніше проживати в своєму будинку до кінця життя і мати доступ до послуг та соціальних мереж нарівні з працездатними дорослими.

У всьому світі двигуном соціально – інформаційної комунікації став сектор інформаційних технологій (ІТ), хоча в випадку з Фінляндією цей

розвиток жодним чином не обмежений лише даним сектором. Розвиток Фінляндії в 90-х роках ХХ століття і на початку третього тисячоліття - хороший приклад передової ролі сектора інформаційних технологій та комунікацій в цілому. В випадку з ІТ сектором, то сукупні ринкові вартості фінських компанії з 1996 по 2000 р зросла на 894%. Зберігаються важливі прибутки на які ніяким чином не зачепив економічний спад, що почався 2000 р. Ринкова вартість компанії, яка різко пішла в гору в кінці 90-х років ХХ століття, незважаючи на економічні прибутки цих компаній, впала настільки ж драматичним чином, тоді як ринкова вартість компанії Nokia, яка продовжувала приносити великі прибутки навіть в умовах спаду, зберегла свій рівень краще, ніж вартість компаній-конкурентів. У Фінляндії першоосновою економічного зростання 90-х років ХХ століття також було зростання продуктивності праці. З 1992 р продуктивність праці в Фінляндії збільшувалася на 3,5% в рік в бізнес-секторі, на 7% - в промисловості, на 15% - в електро-технічному секторі і на 25% - в телекомунікаційній індустрії. В основі фінської інформаційної – соціальної комунікації лежить її виключна мета як виробника інформаційних технологій. Кластер інформаційних технологій став найдинамічнішим і конкурентоспроможним експортним сектором. За станом на 2000 р цей кластер, в якому зайнято всього лише 3-4% від загальної чисельності робочої сили, дає одну третину загального обсягу експорту і нині створює близько 45% ВВП Фінляндії. Частка експорту в продукції сектора інформаційних технологій перевищує 60%, причому 85% виробленого інформаційно-технологічного обладнання йде на експорт. По суті, ці дані ставлять Фінляндію на перше місце в світі за спеціалізацією експортного сектора на виробництво телекомунікаційного обладнання і по профіциту торгівлі високотехнологічними товарами (обчислюваному як приватна відділення вартості експорту високотехнологічних товарів на вартість імпорту таких же товарів). Незважаючи на те що Nokia - основа фінського інформаційно технологічного кластера і оформилася в свого роду «Мобільну долину», що володіє особливою силою в бездротових

телекомунікаціях, в Фінляндії існує не одна лише Nokia. Nokia має близько 300 постачальників в Фінляндії, але весь фінський інформаційно-технологічний сектор складається більш ніж з 3000 компаній. Навіть постачальники Nokia працюють не тільки на цю компанію. Elcoteq Network, партнер Nokia, є найбільшою в Європі компанією з виробництва електронного обладнання і надання відповідних послуг і працює з багатьма іншими компаніями. Загалом, існує близько 240 компаній з виробництва електронного устаткування і надання відповідних послуг, і ці компанії диверсифікують своїх споживачів. Оператори телекомунікацій - такі, як недавно приватизована телекомунікаційна компанія Sonora і її конкурент Elisa Communications, - займаються інноваціями в області мобільних Інтернет-послуг. По суті, послуги операторам створюють в Фінляндії ще одне поле для спеціалізації. Наприклад, компанія Comptel є світовим лідером в управлінні рішеннями в області управління абонентськими даними для операторів. Teenomen була першою компанією, яка розробила об'єднану систему меседжів і має зростаючу частку ринку в усталених системах обслуговування мереж.

Розділ 3. Сутнісні характеристики сучасної моделі політичної культури Фінляндії

Головним аспектом розвитку політичної культури Фінляндії є інформаційна економіка яка розвивається під впливом інформаційних фінансових ринків, підприємств і робочої сили. Ринкова вартість - це основа, але, в довгостроковій перспективі, ринкова вартість компанії може ґрунтуватися тільки на прибутках, і економічне зростання, по суті, будується на зростанні виробництва. А останнім, вихідним і остаточним джерелом зростання продуктивності є інновація - інновація продуктів, процесів та організації. Незалежно від того, чи ми говоримо про інновації в приватному,

державному або цивільному секторах, за цими інноваціями стоять освічені люди, фінансова система і інноваційна культура. У число освічених новаторів входять самі різні люди - від дослідників з університетів до робочих компаній, що беруть участь у виконанні дослідних і дослідно-конструкторських роботах, і до окремих громадян, наділених креативними, творчими здібностями. Державний сектор повинен інвестувати в високий рівень науки і освіти для того, щоб в університетах і поза ними існували новатори. Інновація бізнесу вимагає додаткових прогресивних систем фінансування. І, хоча інноваційна діяльність громадян в основному мотивується не грошима, для того, щоб громадяни могли докласти свою енергію до інноваційної діяльності, індивідам-творцям необхідно забезпечити щонайменше мінімальний рівень забезпеченості життя. Але одних лише освіти і грошей недостатньо. Необхідна і інноваційна культура. [9, 117]

З іншого боку, у фінській політичній культурі відбуваються явні зміни, багато з яких можна простежити до 1960-х і 1970-х років як частина структурних змін суспільства, зростання добробуту і демографічного розвитку. Зміни в світі цінностей і поглядів так званого постіндустріального суспільства розглядаються насамперед як відчуженість від влади, розмивання традиційних соціальних зв'язків, підвищення розумової мобільності і експериментів, акцент на інтелектуальних цінностях і більш широке соціальне і культурне визнання. Однак ентузіазм теж скінчився досить швидко.

«У п'янкій першій фазі цієї поведінкової революції в другій половині 1960-х багато було залучено до підтримки демагогічних лідерів, які кинули виклик усім старим владі і реформували суспільство, вірячи у всемогутність політики. З тих пір деякі виявилися осторонь від надмірної політизації суспільства, деякі зміцнилися на старих позиціях партійних спільнот, деякі заспокоїлися, щоб стежити за політикою і визначати свої відносини до неї на основі більш індивідуальною і критичної оцінки ситуації.» [33, 13]

Однак відносини між громадянами і політичними інститутами і політичною діяльністю, мабуть, чи не були встановлені до кінця століття. Наприклад, стаття на цю тему озаглавлена «Ставлення громадян до політики в перехідний період», хоча, на думку автора, зміни не були дуже драматичними з 1970-х років. З іншого боку, в цілому на рівні відносин середина 1980-х років була підкреслена як драматичний поворотний момент, коли сучасні, експериментальні і нові способи життя і акцент на індивідуальність стали більш поширеними.

Події в останні роки, згідно з кількома дослідженнями, були відзначені зниженням віри в політичний вплив і посиленням критики політики і політиків. Довіра до парламенту буквально звалилась між 1981 і 1996 роками, і довіри до державних службовців явно поменшало. За даними опитування бізнес-делегації, 73% респондентів у 2001 році зазнали сильного конфлікту між політиками і людьми. Сторони зазвичай вважалися відчуженими від повсякденного життя і проблем звичайної людини. Більше половини фінів проявили сильне прагнення до сильного лідера, але лише невелика меншість позитивно ставилася до правих або екстремістських рухів.

Фактично, критичне ставлення до політики і політиків, схоже, дещо послабшав з початку 1990-х років, в той час як напруженість з приводу економічних відмінностей і протиріч посилилася. Згідно зі звітом EVA, конфлікти між багатими і бідними, центрами зростання та периферійними регіонами, а також освіченими і низько кваліфікованими людьми вважаються сильними. Переважна більшість респондентів вважають, що ці протиріччя ще більш посилюються в майбутньому, і перспективи на більш тривалий термін також песимістичні.

Згідно з тим же звітом, явна більшість фінів вважає, що населення нашої країни в 2025 році буде складатися з багатьох національностей в результаті імміграції. Ставлення до іммігрантів спочатку стало більш негативним в період рецесії 1990-х років, але знову більш позитивним після рецесії. До

іммігрантам, які «корисні» для Фінляндії, таким як туристи, вчені, експерти, студенти і т. д. Відносяться найбільш сприятливо, в той час як до біженців та іноземців, які шукають роботу, або до тих, хто переїжджає з інших економічних причин, відносяться більш негативно. Точно так же ті, хто переїжджає з Північної та Західної Європи, явно більш позитивні, ніж ті, хто приїжджає, наприклад, з Росії або Африки. Близько третини фінів підписали б заяву, що «зростаюча імміграція іноземців призведе до несприятливого расовою змішання і підірве життєздатність нашої нації». Найбільш значущим чинником, що визначає ставлення іноземців, є утворення, на додаток до якого мешканці, які проживають в метрополії Гельсінкі, більш терпимі, ніж сільське населення.

Коли ми говоримо тут про державне будівництво, це означає культурну гармонізацію населення цієї держави і інтеграцію мовних і релігійних меншин в національне ціле. Це означає, по-перше, культурну гармонізацію, що виникає в зв'язку з необхідністю інформатизації суспільства підвищити рівень освіти робочої сили і поліпшити спільне управління певними культурними інструментами. Центральним елементом цих інструментів є грамотність і володіння домінуючим мовою в цій області. У той же час в більш загальному процесі цивілізації певні звичаї, норми і кодекси поведінки поширилися як у соціальному, так і в регіональному масштабі від центру до периферії, витіснивши колишні моделі дій і мислення. демаркація, структурування і поширення соціально і територіально. Національна культура тут відноситься перш за все до художніх досягнень в області так званої високої культури, наприклад, в літературі, образотворчому мистецтві, музиці і архітектурі. Створення національної культури означає, з одного боку, націоналізацію існуючих традицій і культурних продуктів, тобто їх розуміння як національного надбання і, з іншого боку, створення нових культурних продуктів для потреб національної ідеології та руху, щоб продемонструвати перевагу нації і право на існування незалежно в музиці чи архітектурі.

Створення національної культури означає, з одного боку, націоналізацію існуючих традицій і культурних продуктів, тобто їх розуміння як національного надбання і, з іншого боку, створення нових культурних продуктів для потреб національної ідеології та руху, щоб продемонструвати перевагу нації і право на існування незалежно. в музиці і архітектурі. Створення національної культури означає, з одного боку, націоналізацію існуючих традицій і культурних продуктів, тобто їх розуміння як національного надбання і, з іншого боку, створення нових культурних продуктів для потреб національної ідеології та руху, щоб продемонструвати перевагу нації і право на існування незалежно.

В інформаційний вік, в якому кінцевим джерелом зростання є креативність або новаторство, інформаційна етика як інноваційна культура набуває все більшої важливості. Культура праці індустріальної епохи, так звана протестантська етика, котра вчила, що роботу слід розглядати як обов'язок, який кожен виконував відведену йому роль і яка стверджувала, що страждання навіть шляхетні, добре відповідала потребам індустріальної економіки, в якій багато робітників виконували рутинну діяльність, а вироблена робота була прямою функцією витраченої енергії (часу). Але в інформаційній економіці, в якій результати праці є функцією креативності, ця стара культура праці працює дуже погано. Для компаній той факт, що їх продукція є функцією здатності їх співробітників до творення, означає, що вони повинні сформувати корпоративні культури, які дозволяють обійти і здолати інші компанії в конкуренції за залученням, утриманням і найкращим використанням професіоналів-творців. Інформаційна етика - це ще й інноваційна культура, стимулююча дослідників, на теоріях яких, в кінцевому рахунку, і будується інновація бізнесу. Це ж відношення до творчості і праці живить енергією новаторів-громадян, що беруть участь в так званих рухах за відкрите для всіх програмування. Глобальна конкуренція включена в інформаційну етику, ідея мережі має критично важливе значення тому, що

самі фундаментальні інновації вимагають таких величезних ресурсів, що ні у одної окремо взятої дійової особи, чи то ми говоримо про підприємства, дослідників та громадян, їх просто немає. У глобальній конкуренції необхідна не революція, а мережа заколотників. І до тих пір, поки ці бунтівники не забезпечать певну відвідкритість того, чим вони займаються, інші не можуть приєднатися до їх мережі. Для бізнесу це означає, що якщо компанія відкриває свої розробки недостатньо швидко і в недостатній мірі для того, щоб сторонні приєдналися до інновації, то навіть у великій інновації немає особливих шансів на успіх, така інновація залишиться застарілою таємницею в руках компанії. Це відбувається по тому, що в закритій моделі темпи інновації знижуються до тих, забезпечити які може за рахунок своїх ресурсів компанія. Розуміється, протягом багатьох років це може не створювати проблем для компанії. Але історія технології в достатку дає приклади того, як, в довгостроковій перспективі, закриті моделі програють відкритим моделям. Можна згадати про те, як закрита архітектура більш технологічно просунутих персональних комп'ютерів компанії Apple прогнала менш просунутим персональним комп'ютер IBM, які мали відкриту архітектуру, або про те, як працює Sony більш досконалий, але закритий відеостандарт Betamax програв менш досконалому, але відкритого стандарту VHS. Дещо пізніше в цьому розділі ми проведемо аналіз того, як відкритий стандарт мобільного телефонного зв'язку NMT / GSM дав перевагу європейським (і фінським) телекомунікаційним компаніям в порівнянні з американськими компаніями, які вірували більш в закриту модель, і як відкриті Інтернет стандарти перевершили закритих конкурентів. Природно, тут ми говоримо про відкритість, у якій можуть бути різні ступені. У бізнесі відкритість часто обмежена стандартами, і компанії закривають свої інновації в інший спосіб. У деяких компаніях вважають, що найкраще залишати відкритому прищеплені для розвитку «базисні технології» - такі, як мережеві технології (тобто Інтернет-протоколи) або операційні системи (наприклад, Linux). Цю думку обумовлено не тільки необхідністю залучення величезних ресурсів, а й тим,

що закриті від масового користувача здійснення відкритих стандартів - це спосіб можливого перехоплення відкритих стандартів і їх поступової трансформації в закриті стандарти (наприклад, впровадження нестандартних характеристик в популярний веб-браузер був би самим ефективним способом повільного закриття веб-стандартів). У своєму крайньому прояві відкритість - це всепроникаючий принцип, що пронизує додатки і всі похідні, як це маємо в разі дослідників і більшості громадян, що займаються інформаційними розробками з ідеологічних мотивів. Зрозуміло, мало які компанії приймають такий радикальний підхід. На національному рівні зростаюча важливість створення мереж в інноваційних цілях означає, що для країни головним питанням є питання про те, якого роду інноваційну мережу утворюють її державний, приватний і громадський сектори, взяті разом. Природа національної інноваційної системи створює умови для успіху національної економіки, що також означає, що інновації інноваційної системи можуть дати важливу перевагу національній економіці, підвищуючи її конкурентоспроможність.

В основі фінської моделі інформаційного суспільства лежать динамічний зв'язок між бізнесом і суспільством, за посередництва держави. Таким чином, це - динамічно розширюючийся, вфдтворюючий себе процес, за умови, що всі взаємодії працюють в передбачуваному порядку. Бізнес створює багатства і зміцнює економічне зростання, підвищена продуктивність і конкурентоспроможність в глобальній інформаційній економіці. Ефективність бізнесу в кінцевому рахунку зміцнюється на фондових ринках. Ефективність бізнесу залежить від перебудови його організації в мережеве підприємство і від його спроможності до технологічних інновацій. І в тому, і в іншому відношенні інформаційно-технологічний кластер, спочатку склався в Фінляндії навколо Nokia і інших телекомунікаційних компаній, є мотором економічного зростання. Однак для майбутньої еволюції даної моделі критично важливо розповсюдження розвитку мережевої організації і

технологічних інновацій на інші сектори бізнесу. Ефективність фінського бізнесу користувалася і продовжує користуватися підтримкою фінської держави, яке стимулює цю ефективність своїми заходами і діє в подвійній ролі держави, керуючої розвитком, і держави добробуту. У плані розвитку держава реформувала регульоване середовище, здійснивши дерегулювання, лібералізацію і приватизацію заради стимулювання підприємницької активності бізнесу і його здатності до побудови мереж. Крім того, фінська держава активно підтримувала інновації, як прямими діями, так і шляхом фінансування і через зміцнення університетської системи, орієнтованої на інженерні науки і інформаційні технології. Якість університетів і їх інноваційний дух уможливили розквіт інформаційної культури, яка стала важливим джерелом інновацій в Фінляндії. Держава також сприяла збереженню стабільної системи індустріальних відносин і створила умови, при яких соціальні партнери, що представляють капітал і праця, змогли дійти згоди щодо такої стратегії підвищення конкурентоспроможності, яка включила в себе і інтереси робітників, і їх права.

Коллективний захист робітників - ще один традиційний аспект фінської політичної культури. Історично профспілки фактично є одним з головних джерел соціальної держави. З процесом розвитку інформаційного суспільства даний аспект аж ніяк не залишається поза увагою, навпаки йому надається всеохоплююче значення. Новий соціальний контракт між працею та державою, з розвитком інформаційного суспільства передбачає, що старий соціальний контракт між працею, капіталом і державою зникає і на зміну йому приходить новий соціальний контракт. Фінський випадок важливо зрозуміти саме в цьому контексті. У Фінляндії профспілки зіграли особливо важливу роль в побудові ефективного громадянського суспільства. Профспілки не тільки дбають про інтереси своїх трудящих членів, а й мають велике значення та мережу соціального забезпечення для безробітних завдяки своїм значним фондам страхування від безробіття. Відмінність від глобальної тенденції

полягає в тому, що в 90-х роках ХХ століття близько 80% фінських робітників залишалися членами профспілок - в порівнянні з 14% в США .

Фінська система індустріальних відношень, що характеризується системою щорічних колективних договорів між організаціями найманих працівників і роботодавців і урядом, продовжує діяти. У той же час сильна роль профспілок не є перешкодою для нової інформаційної діяльності, яку потребує економіка. Фінське статистичне відомство провело для нас аналіз розвитку гнучких схем роботи (самозайнятості, тимчасової роботи і роботи протягом неповного робочого дня) в Фінляндії в період самих помітних років становлення інформаційного суспільства (1999-2000 рр.). Головний висновок з цього аналізу такий: частка роботи за гнучкими графіками в Фінляндії в 2000 р була відносно високою, складаючи 37,7% всіх робочих місць. Протягом останнього десятиліття частка такої тенденції також істотно зросла. Через зміни в класифікації найкращим показником зростання є частка людей, які працюють неповний робочий день. Частка працюючих на умовах неповної зайнятості з 1990 по 2000 р зросла на 41%. Таким чином, фінська модель демонструє тенденцію, глобального тренду. Фінська модель поєднує інформаційну діяльність (включаючи нову гнучкість) з колективним захистом праці. Здається, це стало можливим завдяки процесу, що розвивається в двох напрямках: розвиток великої гнучкості, яку потребує інформаційна економіка, професійні спілки зберігають свою роль сучасних партнерів капіталу по переговорному процесу, при цьому держава, включаючи її майже повне охоплення населення соціальними благами незалежно від ситуації з зайнятістю спростовує робітникам адаптацію, до нової гнучкості інформаційної економіки.

Однак виданих, зібраних статистичним відомостей Фінляндії про роботу за гнучкими схемами, можна зробити і дивовижне спостереження. Хоча частка роботи за гнучкими графіками в секторі інформаційних технологій росла швидше, ніж серед загальної маси працюючих (складаючи 67%, вимірюваних

наявним показником частки працюючих неповний час), в 2000 році вона залишалася на рівні 18,8%. Це відповідає загальній тенденції до поширення роботи за гнучкими графіками в інформаційну економіку, проте досить несподівано, що гнучкість в області інформаційних технологій, які рухають розвитком, нижче.

Ґрунтуючись на наявних даних, ми приходимо до висновку, що Фінляндія змогла пережити глибоку кризу початку 90-х років ХХ століття при збереженні основних структур захисту праці які залишилися незмінними в фундаментальному відношенні. [27] Власне говорячи, одне з наших головних відкриттів полягає в тому, що приклад Фінляндії показує: інформаційне суспільство не вступає в конфлікт з базовими принципами сформованих громадських аспектів в захисті прав робітників. Це твердження, не слід розуміти як заперечення того, що нова економіка також генерує нові тиску на фінську ідею суспільства рівних. Можна говорити про виникнення нових видів нерівності. Високий рівень безробіття, викликаний економічною кризою в 2001 році все ще становив приблизно 9%, що залишається одним з головних предметів клопотаності.

Ми вже говорили, що послугами державних програм добробуту, потерпілими найбільшої шкоди від кризи, були догляд на дому, психіатрична допомога та допомога наркоманам. Хоча основні послуги в сферах освіти, охорони здоров'я та соціальні послуги залишилися по суті на до кризовому рівні, турбує те, що ті скорочення витрат, котрі були зроблені, звернені проти людей, які найменше здатні захищати свої інтереси: престарілих, психічно хворих, алкоголіків і наркоманів. Роботі з гнучкими схемами традиційно надають перевагу, оскільки вона загрожує послабити всю систему соціального захисту праці. Дивним чином, головне занепокоєння в зв'язку з роботою за гнучким схемами в Фінляндії викликає зовсім не зміцнення по потреб нові економіки і гнучкості найму і використання робочої сили з інтересами потужних профспілок, хоча ця проблема залишається важливою. Основне

заперечення проти роботи з гнучкими схемами полягає в тому, що фахівці з інформатики користуються набагато більш захищеним правом на працю, ніж робітники в цілому. Це означає, що ті, хто найменше потребує захисту, мають її в максимальному ступені, а ті, хто найбільше уразливий перед змінами в економіці, користуються мінімальним захистом. Якщо це розмежування збережеться, то воно стане джерелом потенційного конфлікту, яке загрожує пошатнути систему колективного захисту праці так як розмежування буде вимагати перерозподілу сфер захищеності робітників.

Фінський інформаційно-технологічний кластер став рушійної віссю в розвитку технологій мобільних телекомунікацій і, таким чином, перетворив фінську економіку в один із прототипів і попередників нової економіки. Однак ця обставина приховує якусь проблему, що стосується структури нової фінської економіки. Нова фінська економіка все ще обмежується не багатьма секторами. На другому місці після кластера інформаційних технологій найбільш економічно важливим сектором, використовуючим інформаційні технології для творчої самотрансформації, варто відзначити фінансовий сектор.

Іншим прикладом аналогічного розвитку служить поєднання інформаційних технологій з їх трансформацією змін для цілей, переслідуваних соціальною програмою з добробуту нації, формування кластера електронної охорони здоров'я і електронної освіти. Але інші галузі фінської економіки засвоюють інформаційні технології разюче повільно. Сформований нині розрив між старою і новою економікою можна помітити при зіставленні кількісних даних, демонструючих зростання продуктивності по секторам. Те, що на тлі комунікаційного сектору продуктивність зростає на 25%, а у фінській обробній промисловості в цілому - лише на 3,5%, означає, що в багатьох секторах фінської економіки виробництво зростає низькими темпами.

Одним з найбільших викликів, кинutih Фінляндії, є завдання трансформації цих традиційних секторів. [21] Звісно ж, що фінська концепція нової економіки якимось дивним чином одночасно і вузька, і широка. На відмінну від багатьох інших країн Фінляндія розглядає поєднання держави добробуту і інформаційні технології як основу, та головний вираз інформаційного суспільства. Але в той же самий час Фінляндія виявилася нездатною трансформувати традиційні галузі своєї економіки, які становлять також важливу частину нової економіки.

Поняття «нова економіка» не відноситься до якоїсь однієї конкретної галузі (наприклад, до галузі, що виробляє інформаційно-технологічні продукти). Поняття «нова економіка» відноситься до інформаційного способу виробництва на різних рівнях. Причому одне лише використання інформаційних технологій в роботі галузі виробництва або торгівлі не перетворює цю галузь в галузь інформаційної економіки.

Інформаційність – це щось більше, ніж доповнення існуючої структури компаній інформаційними технологіями: виклик інформатизації вимагає зміни структури компаній в співвідношенні з моделлю інформаційних мереж, тобто трансформації промислових компаній в мережеві підприємства. При цій моделі компанії концентрують свої сили на тих сферах діяльності, в яких вони володіють найбільшими знаннями і досвідом, і, в залежності від потреб конкретного проекту, утворюють мережеві відносини з іншими компаніями, що володіють максимальними знаннями й досвідом в інших сферах . Мережеве підприємство включає мережі своїх постачальників, створює, спільно з університетами і іншими компаніями, мережі дослідників і розробників і в відповідно до мінливих цілей формує робочі групи на основі власної мережі порівняно автономних підрозділів, які здатні адаптуватися відповідно до запитів ринку і на основі мережевих відносин зі своїми клієнтами і покупцями.

Інформаційна економіка означає мережеву структуру в ключових сферах діяльності, досліджень і дослідно-конструкторських розробок, управління і збуту компаній. Все це залишається головним викликом, з яким стикається Фінляндія. Мабуть, є й інший важливий рівень концепції інформаційної економіки, який в Фінляндії не усвідомлюють повною мірою в інформаційній економіці зростаюче значення інформації зовсім не означає того, що тільки опосередкована комп'ютерами інформація є такою. Інформація включає в себе так само зростаюче значення символічного рівня продукції, інформацію в сенсі досвіду, смислів і ідентичностей.

Комп'ютери розуміється, нерідко можуть опосередковувати і цей рівень. Таким чином, створення електронних символів, які іноді досить дивно називають «виробництвом змісту», становить одну з головних сфер зростання інформаційної економіки. Однак у багатьох випадках цей символічний рівень не зберігають в цифровому форматі. Як вже було сказано, успіх Nokia частково заснований на здатності цієї компанії стати першою в перетворенні мобільного телефону з технічного пристрою в інструмент стилю життя: людина, купуючи телефон Nokia, в дійсності набуває певний досвід, сенс або ідентичність. Внаслідок цього інформаційно-технологічні компанії витрачають все більше і більше часу на створення символічного рівня своєї продукції по порівнянню з витратами часу на чисто технічне вдосконалення продукції. Знову повторимо: інформатизація не обмежується найбільш очевидним прикладом інформаційно-технологічної галузі. Майбутнє вельми традиційних сфер діяльності на кшталт ремесел цілком може лежати в створенні інформації.

Іншими словами, люди, що займаються традиційними видами діяльності, стануть творцями продуктів з дуже високим символічним рівнем (незалежно від того, чи буде їхня продукція зроблена вручну, стильною, оригінальною, стандартизованою і т.д.). Інформаційні технології та мережеві відносини можна використовувати так, як це потрібно в кожному конкретному випадку (наприклад, для маркетингу та збуту і для освіти мереж, що

охоплюють ремісничі компанії). Загалом, якщо компанія виробляє не просто товари або звичайні послуги, але товари та послуги, задум і конструкція які включають в себе сильний символічний елемент, то в цьому випадку така компанія або така особа є творцями інформації.

Створенням інформації може бути все, що завгодно - від виробництва дерев'яних меблів замість целюлози до фермера, котрий не просто вирощує якусь культуру, але має власні місцеві рецепти, і медичної допомоги, яка може інтегрованого розвивати знання пацієнтів про стан їхнього власного здоров'я в процес діагностики і лікування. Розвиток фінської економіки в інформаційну економіку в широкому сенсі цього поняття відкриває великі можливості для інновацій, але рішення цього завдання залишається серйозною проблемою. [24]

І все ж можливо, що найбільший виклик, з яким зіткнулася Фінляндія, в своїх економічних концепціях за своєю природою є не національним, але обумовленим глобально домінуючою тенденцією до розвитку економіки за рахунок державних програм. Посилюється інтеграція Європейського Союзу, побудованого на соціальних моделях товариств з більш сильною соціальною нерівністю, створює небезпеку здатності Фінляндії зберегти свою модель щедрої соціальної держави. Чи не пропонуючи заздалегідь готових рішень, Фінляндія явно могла проявити активність в розгортанні політичної дискусії про те, яку соціальну різновид інформаційного суспільства хочуть будувати європейці. Тільки відстоюючи поєднання інформаційного суспільства і соціальної програми в Європейському Союзі і привертаючи увагу до виникнення нових джерел нерівності.

Ми відзначили динамічну природу фінського інформаційно технологічного кластера. Її прикладами служить діяльність компаній на кшталт Nokia або телеоператорів Sonera і Elisa. Ці самі відомі приклади фінських компаній, що працюють в області інформаційних технологій, добре підтверджують той факт, що розвиток нової фінської економіки, мабуть,

визначають старі великі компанії, що відрізняє Фінляндію від, скажімо, Силіконової долини, в якій в ролі лідерів розвитку інформаційних технологій виступають багато нових компаній (наприклад, Intel, Apple, Oracle, Cisco, Sun, Netscape, Yahoo!).

Оскільки основу нової економіки становить підприємництво, це означає, що між фінськими цінностями і тим різновидом підприємництва, якого вимагає нова фінська економіка, існує протиріччя. Фінське підприємництво було і залишається сильним в тих випадках, коли воно інтерпритовано через великі старі корпорації. Nokia освоїла і застосувала ноу-хау ефектів прискорення, збудовану в компаніях Mobira і Telefunken. І Sonera, і Elisa за час свого існування придбали багато дрібних телеоператорів. Для всіх них моделювання творчого підприємництва в області досліджень і розробок було критичним випробуванням. По суті, ми могли сказати, що фундаментальне оновлення Nokia, що трапилося в 90-х роках ХХ століття при нових і дуже молодих керівників, було проявом того підприємництва, про яке ми ведемо мову. Однак, хоча в Фінляндії є справжні нові компанії такі як SSH Communications Security і Ilova, у фінській економіці в цілому спостерігається, мабуть, дефіцит творчого підприємництва, необхідного для створення нових компаній.

Досвід Силіконової долини показує, наскільки важливі ці типи нових компаній як джерела радикально нових технологічних ідей, здатних трансформувати цілі галузі (персональні комп'ютери, маршрутизатори Інтернету, веб-браузери, Інтернет-бізнес). Саме з цієї причини низький рівень такого підприємництва, часто пояснюється потужним соціальним захистом, являється серйозним викликом, з яким стикається Фінляндія. [9, 119 – 123]. Для того щоб досить швидко оновлюватися, інноваційна система потребує цього гнучкого, енергійного типу підприємництва - в людях, які мають ідеї, які вірять в свої ідеї і змушують світ змінюватися під їх впливом.

Одним з факторів, що ускладнюють підвищення технологічного підприємництва в Фінляндії, є те, що розвиток країни вже досяг тієї точки, за якою збільшити число інженерів важко. Це відбувається тому, що університети приймають студентів, а через ресурси в їх розпорядженні не можуть давати інженерну освіту більшій кількості людей, ніж тепер, і тому, що навіть у Фінляндії не всі хочуть бути інженерами. Однак ця обставина може насправді обернутися удачею, так як розвиток інформаційного суспільства вже досягло тієї точки, коли знання і навички, відмінні від інженерних, стають настільки ж важливими.

Це стосується не тільки ноу-хау в сферах бізнесу і маркетингу, хоча і на цих напрямках Фінляндія відчуває істотні труднощі, бо дефіцит цієї орієнтації - одна з причин низького рівня успіху, досягнутого новими фінськими компаніями. Це стосується також соціальних і гуманітарних наук і мистецтв.

Власне кажучи, виклик, з яким стикається Фінляндія, полягає зовсім не в тому, щоб намагатися робити все більше і більше інженерів за допомогою традиційних фінансових стимулів, виділяючи на ці цілі кошти на фінансування університеті або надаючи податкові пільги. Проблема полягає в тому, щоб спонукати людей на основі наявних у них цінностей, знань та навичок створювати нові застосування інформаційних технологій в різних сферах - від освіти та охорони здоров'я до демократії і мистецтв або чогось, поки що невідомого. Така діяльність нерідко може відкрити великі можливості для нових видів підприємництва. Важливо, однак, цінувати і інші форми підприємництва: суспільне, державне і культурне підприємство. І якщо інформаційні технології не будуть використані для вираження творчого потенціалу у всій його повноті, то це буде всього лише марною тратою часу.

Задля представлення цілісної картини сучасного становища, та не вирішених проблем фінської політичної культури ми повинні чітко окреслити ті виклики які стоять перед Фінляндією не тільки внутрішньо, а й зовнішньо.

І одним з таких критеріїв є вимушений нейтралітет Фінляндії у військовому плані так звана «фінляндизація».

Традиційне розуміння «фінляндизації» - це «гнучка не конфронтаційна політика малої держави у відносинах з великим сусідом, що потребує певних поступок і компромісів заради захисту ключових національних інтересів і збереження суверенітету». Варто відзначити, що для самих фінів це не була дуже бажана, чи позитивна модель. Фінська влада і суспільство повинні були постійно поступатися частиною свого суверенітету, щоб догодити Москві. Фіни ніколи не почувалися безпечно. Завжди існувала можливість того, що Радянський Союз захоче отримати більший контроль над життям країни. Це дуже чітко прослідковується в Договорі про дружбу, співпрацю та взаємну допомогу, який було підписано в 1948 році. Згідно з цим договором, Фінляндія мала надавати військову допомогу Радянському Союзу в разі нападу на нього, надати дозвіл на розміщення радянських військових баз на своїй території, країна була зобов'язана звертатися по військову допомогу до СРСР в разі нападу на свою територію. Під час Холодної війни були моменти, коли країна стояли перед серйозною небезпекою, що Радянський Союз в будь-яку хвилину міг «запропонувати» Фінляндії таку свою військову допомогу, від якої вона не могла б відмовитися. Це була ситуація постійної небезпеки.

На сьогоднішній день в самій Фінляндії не без допомоги інформаційного впливу Росії, прощтовхується теза про ідеалізацію періоду Холодної війни, бо не дивлячись на поступки у власному суверенітеті країні вдалося домогтися економічного успіху, але це був зовсім непростий процес. Період «Дива» у фінській економіці почався вже у 1990-х роках, коли Фінляндії вдалося вийти з економічного спаду, породженого падінням Радянського Союзу. Тільки після цього настав час «NOKIA» та інших компаній, які породили найбільший економічний успіх в історії країни. Але в часи Холодної війни великі фінські компанії були вимушені орієнтуватися на радянський ринок, і таким чином країна була прив'язана до радянської економіки. Коли ця економічна модель

розвалилася, економіка країни поринула в найглибшу кризу в історії. Із кризи Фінляндії вдалося вийти тільки тому, що країна мала консолідовану демократію, і могла проводити економічну політику, спрямовану на оздоровлення та збалансування своєї економіки. В економіці Фінляндія явно наслідувала західні зразки. Фінляндія бачила себе в числі ринкових економік та демократичних країн. В жодному випадку вона не вбачала в Радянському Союзі приклад для наслідування. Фінляндія весь час прагнула бути з західним світом, але вона була обмежена цією угодою з СРСР.

Усвідомлюючи усі виклики сьогоденної геополітичної ситуації, Швеція і Фінляндія стали ближче до НАТО, більше, ніж будь-який інший партнер по Північноатлантичному союзу, щоб вирішити задачу захисту Балтії. Не дивлячись на всі старання у даному напрямку вони прийшла до розуміння того, що між партнерами і союзниками Північноатлантичного союзу існує червона лінія, коли мова йде про колективну оборону. Для Швеції і Фінляндії ця червона лінія може бути швидше сірою зоною. Можна без перебільшення відзначити, що НАТО це - найуспішніший військово-політичний альянс в історії. Саме його існування зберегло мир в Європі протягом 70 років. Пов'язуючи безпеку кожного члена з усіма іншими відповідно до статті 5 Північноатлантичного договору - «напад на одного буде вважатися нападом на всіх» - кожен учасник може бути впевнений, що йому не доведеться стояти на самоті проти агресора. І саме в цьому полягає суть розуміння, що тільки повноправне членство може гарантувати безпеку країни.

В цей же час офіційні дослідження в обох країнах вивчили суть питання і прийшли до висновку, що вступ в НАТО посилить стримування Росії в регіоні не тільки в військовому плані, а й дасть змогу виправити цілий комплекс політико-культурних проблем, обрати нарешті союз з «сильним та успішним», а не вимушений нейтралітет, на угоду країні соціальний устрій якої повністю протилежний, твоїм загально національним цінностям.

Водночас для Фінляндії стратегічно важливо, щоб південне узбережжя Фінської затоки і східне узбережжя Балтійського моря залишалися вільними. Тому обидві країни зацікавлені в посиленні безпеки Балтійських країн за допомогою адекватних військових засобів. З точки зору НАТО, спільний вступ Фінляндії і Швеції був би корисним.

Щоб прорахувати усі можливі варіанти та наслідки вступу Швеції та Фінляндії в НАТО, на замовлення урядами двох країн група незалежних експертів провела дослідження даного питання. І якщо він щось і доводить, це той факт, що публічні фінські дебати щодо членства в НАТО досі були дуже аматорськими: жваві емоції заміняли факти, безпідставні припущення заміняли серйозне дослідження, а безапеляційна думка приховувала недостатні знання. Групі не довірили висловлювати свою перевагу за чи проти членства в НАТО. Їй також не доручали надати балансовий звіт на зразок «за» і «проти». Завдання полягало просто у спробі зробити оцінку потенційних наслідків членства в НАТО з максимально критичної точки зору.

Група чітко дотримувалася свого мандата, за одним суттєвим винятком. Стало очевидно, що вибір Фінляндії і Швеції (або навпаки) вступати чи не вступати до НАТО, окремо чи разом, може призвести до різних наслідків для безпеки і оборони. Тому група вирішила, за власної ініціативи, розширити свій аналіз включивши до нього гіпотезу про те, що Швеція можливо вступить до НАТО, а Фінляндія – ні, бо це могло би змінити регіональну стратегічну і військову ситуацію в регіоні. Найдовший розділ документа присвячений мінливому стратегічному середовищу. Він поділений на дві частини – одна присвячена Росії, а інша – стану структур колективної безпеки в Європі.

У Звіті чітко вказано на те, що Росія як динамічна і незадоволена держава – країна, якою править не закон, а одна людина – спричинила значні негативні зміни в Європі. Її політика неоднозначна і вона навіть пишається тим, що процес прийняття рішень є максимально незрозумілим і непередбачуваним. Більше того, здатність Росії приймати стратегічні рішення швидко і

виконувати їх військовими і політичними засобами з великою швидкістю і жвавістю відрізняє її від царської імперії і Радянського Союзу.

У Європі бачення безпеки через співробітництво розмила російська зухвалість і політика сили. Модель міжнародного порядку, яку сповідує Росія, ґрунтується на балансі сил між головними дійовими особами, які узурпують свої права на сфері інтересів. Зухвале ігнорування Росією встановленої системи норм і заходів з розбудови довіри посилює недовіру. Внаслідок цього політична конфронтація і військове напруження посилюється і в регіоні Балтійського моря. Із зростанням ризику військових інцидентів і ескалації військової активності безпека цих країн виглядає дуже вразливою.

Дослідники зробили чудову роботу, детально описавши, що означає членство в Альянсі. Вони описали як основне призначення НАТО, так і варіанти, пов'язані з повноправним членством. Розширення мандата групи зробило можливим логічне вивчення усіх чотирьох можливих альтернатив.

Виходячи з усіх вище зазначених факторів ми можемо підкреслити, що північноєвропейська політика нейтралітету та політична культура склалася в дуже специфічних умовах, які не можна інтерпретувати в інших країнах. Однак є ряд ключових аналітичних уроків, які слід винести з досвіду двох країн. Питання нейтралітету має глибоке політико-культурне значення для країни. Для Фінляндії це вимушений статус для збереження власного суверенітету на догоду більш сильнішому сусіду. З процесом глобалізації та викликів які постали перед країнами, змінилась динаміка перегляду ролі принципу нейтралітету у зовнішній політиці. Після завершення 1991 р. еволюція даного поняття відбувалася лише на рівні доктринальних змін, суттєво не зачіпаючи практичні аспекти. З 2014 р. для Фінляндії характерне розгортання суспільних дискусій з приводу доцільності дотримання нейтралітету та неприєднання до військово-політичних блоків, що пов'язано з загрозою російської агресії та погіршенням безпекової ситуації у регіоні Північної Європи та Балтійського моря. Питання приєднання до

Північноатлантичного Альянсу залишається відкритим, так як це вже стало не просто питанням зовнішньополітичного курсу країни, а подоланням глибоких політико-культурних комплексів меншовартості та покори перед сильнішим сусідом на угоду якому йде відмова від участі у військових союзах, що загрожують Росії, в обмін на економічну стабільність та хиткі гарантії безпеки.

Можна припустити, що в скорому часі обидві країни повністю передивляться, свій нейтральний статус можна з метою убезпечення себе від регіональних загроз, актуальність яких останніми роками зростає. [8]

ВИСНОВКИ

Виходячи з усіх вище зазначених факторів ми можемо підкреслити, що фінська модель політичної культури склалася в дуже специфічних умовах, які не можна інтерпритувати в інших країнах. Однак є ряд ключових аналітичних уроків, які слід винести з фінського досвіду. Можливо, ті чи інші країни і регіони світу зможуть отримати з фінського досвіду не тільки уроки, а й натхнення. По-перше, досвід Фінляндії показує, що розвиток політичної культури покладений в державну програму загального добробуту є тісно пов'язаним з технологічними інноваціями, з розвитком громадянського та переходу до інформаційного суспільства та з динамічною, конкурентоспроможною новою економікою.

Дійсно, держава представляється одним з вирішальних чинників, які сприяють зростанню цієї нової політичної культури та економіки на стабільній основі. Воно забезпечує людську основу продуктивності праці, необхідної для інформаційної моделі розвитку, а також приносить інституційну і соціальну стабільність, пом'якшуючи збиток, що наноситься економіці і населенню в періоди особливо різких спадів. Без високого рівня оподаткування де держава не може бути відтворена і підтримувана. Але до тих пір, поки продуктивність і конкурентоспроможність ростуть швидше, ніж податки, і до тих пір, поки народ визнає благо, по проявах в формі соціальних послуг та якості життя, оподаткування в розрізі окремих аспектах не є економічною проблемою.

У цьому сенсі Фінляндія представляє різкий контраст з моделлю Кремнієвої країни, яка розвивається виключно і цілком під впливом ринкових механізмів, індивідуального підприємництва і культури ринку - при значних соціальних витратах, гостроті соціальної нерівності і погіршення основи і створеного на місці людського капіталу, і економічної інфраструктури. По-друге, держава добробуту і співробітництво праці і капіталу, опосередковане урядам, допускають розвиток гнучких форм використання праці в рамках стабільної системи індустріальних відносин. Фінський досвід показує, що

профспілки можуть прийняти трансформацію методів ведення бізнесу при умовах, що на них не звалюють несправедливу долю соціальних витрат, з якими пов'язаний перехід до інформаційної моделі. Здатність фінських методів найму та використання робочої сили до адаптації в обмін на надання соціальних благ державі і високі темпи економічного зростання контрастує з жорсткістю трудових і управлінських відносин - наприклад, в Німеччині, де цей жорсткий опір профспілок став одним з головних перешкод на шляху переходу країни до нової економіки. По-третє, в Фінляндії держава відіграла і продовжує відігравати важливу роль при визначенні напрямів економічного розвитку та національної побудови політичної культури.

Але держава не поставила економіку під бюрократичний контроль, а дала їй розвиватись задля формування прогресивної політичної культури. Держава стала одним з головних агентів лібералізації економічної системи: наприклад, зусилля держави, спрямовані на дерегулювання і глобалізацію діяльності телекомунікаційного сектора фінської економіки, були зроблені раніше, ніж в більшості європейських країн, і стали вирішальним внеском у побудову нової моделі економічного зростання.

Фінська держава використовувала стимули і стратегічне планування в якості доповнень до ринкових механізмів, а не в якості заміни їм. До того ж фінська держава покладається на механізми участі громадян і діє в демократичних і легітимних рамках. Це контрастує з досвідом азіатських держав, які характеризуються авторитаризмом в суспільстві і ієрархічними відносинами в бізнесі. Фінська держава діяла як інструмент сприяння технологічним інноваціям, як державним капіталіст і виробник висококваліфікованої робочої сили. Таким чином, фінська держава створює умови, при яких фінський бізнес міг реструктурувати і розгорнути конкуренцію в глобальному масштабі.

Більш того, поєднання дерегулювання і ефективної ролі держави в забезпеченні і розвитку державної інфраструктури (мереж енергопостачання,

телекомунікаційних мереж, транспорту, житла, міських зручностей, охорони навколишнього середовища) стимулювало розвиток і запобігло поступовому погіршенню цієї інфраструктури.

По-четверте, у Фінляндії є явно виражена політика, на правління та включення в інформаційне суспільство все населення країни. Проводячи цю політику, Фінляндія розвиває широкий спектр застосування інформаційних технологій в громадських цілях, що, в кінцевому рахунку, призводить до появи нової про продукції і нових ринків. Розвиваючи інформаційні технології з душею, Фінляндія дає своїм компаніям стартові переваги в глобальній конкуренції, оскільки збут багатьох технологічних винаходів, розроблених американськими і японськими компаніями у відповідь на попит, наближається, мабуть, до точки насичення ринку. Отже, Фінляндія - це великий експериментальний майданчик для вимірювання ступеня людьми політичної культури задля створення інформаційно-технологічної революції, формуючої застосування інформаційних технологій і ринки та стадії розвитку нової політичної культури, особливо аспекти, засновані на мобільному Інтернеті.

Всі данні аспекти дали змогу чітко прослідкувати процеси розвитку політичної культури з початку здобуття країною незалежності в 1917 році та вибрані основні напрямки у цьому розвитку. Зовнішні та внутрішні фактори постійно спонукали фінське суспільство, шукати шляхи розвитку та удосконалення своєї політичної культури, саме ці пошуки і стали ключовим елементом до розуміння вимог часу та завдань які стояли перед ними. З часом основним завданням в розвитку країни стало побудова інформаційного суспільства, як найбільш ефективного виду політичної культури, результати перевершили всі сподівання дана модель розвитку виявилась настільки успішною що країна перетворилась в високо інформаційну країну концепція розвитку політичної культури якої до цих пір не має аналогів в світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кобринь Т. С. Інформаційна політика Фінляндії в умовах глобалізації. Політологічний вісник. Київ, 2007. № 30. 389–400 с.
2. Чубукова О. Ю. Економіка інформації: ринок продуктів та послуг. Київ, Нора-прінт, 2001. 344 с.
3. Castells. Manuel (2000) «Materials for an Exploration Theory of the Network Society». *British Journal of Sociology*.
4. Castells, Manuel (2000) *The Information Age: Economy, Society and Culture*, 2nd edn. 3 vols. Oxford: Blackwel.
5. Fischer, Claude (1992) *America Calling: A Social History of the Telephone to 1940*. Berkeley, CA: University of California Pres
6. Бистрицький Є. Громадянське суспільство – рушій демократичних перетворень. Є. Бистрицький . Громадянське суспільство. 2010р. №1 (12). 2-7 с.
7. Кирпичник Р. І. Особливості формування політичної культури Фінляндії. Р. І. Кирпичник. *Молодий вчений*. 2019. №2. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/2/39.pdf> (дата звернення: 1.05.2020)
8. Кирпичник Р. І. Політично-культурні стримуючі фактори вступу Швеції і Фінляндії в НАТО та шляхи їх подолання. Р. І. Кирпичник. *Молодий вчений*. 2019. №12. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/12/11.pdf> (дата звернення: 1.05.2020)
9. Manuel Castells. Pekka Himanen. «The Information Society and Welfare State: The Finnish Model» (2002). 100 – 177
10. Academy of Finland (2(K) 1) «1990-luvun lajouskriisi -tutkimusohjelma» |The Economic Crisis of Ilie 1990 Research Program.

11. Puohiniemi, Martti: ценности и будущее финнов. Анализ взглядов населения и влияющих. Серия публикаций 5/1993 канцелярии премьер-министра, Статистическое управление Финляндии, обследования 202. 1993 год, Хельсинки.
12. Виртанен, Матти: что такое финский? В Alho Олли и др .: Человек и культура. Финн в интернационализирующемся мире. Фонд экспортного образования 1998, Хельсинки.
13. Ekman, Karl (1929) Nokia bruk 1868-1929 [Nokia Factory 1868-1929].
Helsinki.
14. Hakkinen. Antti (1992) Just a Sack of Potatoes: Crisis Experiences
European Societies. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
15. Раутио, Пертти: "Кто мы такие?" Об изменениях в финской идентичности.
У Сухонена, Пертти (ред.): Финляндия - общество перемен. WSOY 1989, Юва.
16. Коляденко В. А. Інфокомунікаційні технології як чинник політичної модернізації: Автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.02. Одеська національна юридична академія. Одеса, 2002. – 16 с.
17. Галактіонова І.В. Фактор освіти у формуванні політичної культури громадянина демократичної держави І.В. Галактіонов Громадянська освіта в Україні: досвід, пошуки, перспективи. Матеріали конференції П.П. Моціяка, О.В. Желіба. – Ніжин: НДПУ, 2002. 23-26 с.
18. Сенько В. Розвиток громадянської освіти в контексті виникнення феномену транснаціонального громадянства В. Сенько Політичний менеджмент. № 4. 2011р. 112-118 с.
19. Ritakallio, Veli-Matti (2001) «Multidimensional Poverty in the Aftermath of the Recession: Finland in 1995 and 2000,» in Jarmo Kalela et al. (eds). Down from the Heavns, Up from the Ashes: The Finnish Economic Crisis of the 1990s in the Light of Economic and Social Research. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

(Government Institute for Economitt Research).

20. Science and Technology Policy Council of Finland (1990) Review 1990: Guide inns for Science and Technology Policy. Helsinki.

21. Science and Technology Policy Council of Finland (1993) Towards an Innovative Society: A Development Strategy for Finland. Helsinki.

22. Science and Technology Policy Council of Finland (1996a) Finland: A Knowledge-based Society. Helsinki: Edita.

23. Science and Technology Policy Council of Finland (2000) Review 2000: The Challenge of Knowledge and Know-how, Helsinki: Edila.

24. World Bank (2000) World Development Report 2000/2001: Attacking Poverty. Oxford: Oxford University Press.

25. Julius Heino (2017) Experience of international volunteer programs in North Karelia – Finland Journal of Sociology. Helsinki

26. Julius Heino (2016) Features of the processes of development of the regions of Finland – Finland Journal of Sociology. Helsinki

27. Julius Heino (2016) Small business development in small cities of Finland – Finland Journal of Sociology. Helsinki

28. Шаповал О. В. Розробка національних стратегій інформаційного розвитку – пріоритет сучасності. Нова парадигма. К., 2004. Вип. 38. С. 166–172.

29. Seipel P. Copyright, Information Technology, and the Edifice of Knowledge. – Sweden, 1998. P. 1–25

30. Pentikäinen, Juha & Anttonen, Veikko (ed.): Культурные меньшинства в Финляндии. Обзор к культурной политике. Публикации Национальной комиссии Финляндии по делам ЮНЕСКО 32. 1985 г., Хельсинки.

31. Фридом Хаус: Рейтинг свободы СМИ в странах мира 2014 года. Центр гуманитарных технологий. Режим доступа:

<http://gtmarket.ru/news/2014/05/02/6770>

32. INFO-SOCIETY 2000. Report from the Committee on the Information Society by the Year 2000. - Copenhagen, 1994. - 123 p.

33. Nousiainen, Jaakko: финская политическая культура. Политика 1/1983.

34. Robin Mansell, William Edward Steinmueller. Mobilizing the information society strategies for growth and opportunity Robin Mansell, William Edward Steinmueller – Oxford University Press, 2002. – 544 p.

35. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика. Ю. М. Бажал, Л. І. Федулова, В. П. Александрова [та ін.], ред. Л. І. Федулова. НАН України; Ін-т екон. прогнозування. – К. : Основа, 2005. 56–71 с.

36. Масуда, Й. Комп'ютопія: пер. з англ. В. Ляха. Філософська і соціологічна думка. – 1993. – № 6. – С. 36–50

37. Гидденс Э. Ускользящий мир: как глобализация меняет нашу жизнь Э. Гидденс. – М. Весь мир, 2004. 116 с.

38. 7. От информационного общества – к обществам знания. ЮНЕСКО Всемирный по информационному обществу: Информационное издание Сост .Е.И. Кузьмин, В.Р. Фирсов. – СПб, 2004. 82-84 с.

39. Почепцов Г. Г. Контроль над разумом. Г. Г. Почепцов. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – С. 189.

40. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура М.Кастельс. - М.: ГУВШЭ, 2000. - 608 с.

41. Окинавская хартия глобального информационного общества Дипломатический вестник. – 2000. – № 8. – С. 51-56.

42. Даніл'ян В.О. Глобальне інформаційне суспільство: культура і людина Філософські обрії. (Науково-теоретичний часопис Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України та Полтавського державного педагогічного

- університету імені В.Г. Короленка). К. Полтава, 2005. Вип. 14. 67-79 с.
43. Пасько Я.І. Соціальна держава і громадянське суспільство: співпраця versus протистояння. Монографія Я.І. Пасько. – К.: ПАРАПАН, 2013. 296 с.
44. Halperin S., Laxer G. Effective Resistance to Corporate Globalization // Halperin S., Laxer G. (eds.). *Global Sivil Society and Its Limits*. Houndmills, 2003. – P. 1– 25.
45. Heiskanen, Ilkka. Общественные науки, практическая социальная теория и интеллектуальный климат нашей страны. Учится на факультете общих политических наук Хельсинкского университета А 59. 1982, Хельсинки.
46. Pentikäinen, Juha & Anttonen, Veikko (ed.): Культурные меньшинства в Финляндии. Обзор к культурной политике. Публикации Национальной комиссии Финляндии по делам ЮНЕСКО 32. 1985 г., Хельсинки.
47. Freedom House (2011) “Nations in Transit – Ukraine (2011)” [Online], available at: http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/NIT-2011-Ukraine.pdf (Accessed 19 September 2013).
48. International Center for Not-for-Profit Law (ICNL) “The 2009 NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia” 13th Edition – June 2010, [Online], available at: <http://www.icnl.org/research/resources/regional/NGOSICEE2009.pdf> (Accessed 19 September 2013).
49. *Civil Society: a Reader in History, Theory and Global Politics* ed.: John A. Hall and Frank Trentmann. – N. Y. : Palgrave Macmillan, 2005. 320 p.
50. Gellner, E. *Conditions of Liberty: Civil Society and its Rivals*. E. Gellner. – L. : Penguin, 1994. 225 p.